

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

Média a postkolonialismus - zaměřeno na Afriku

Diplomová práce

Autor: Bc. Iveta Babjáková

Studijní program: N6701

Studijní obor: Politologie – africká studia

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Milan Hrubeš Ph.D.

Plzeň, 2020

Zadání diplomové práce

Autor: Iveta Babjáková

Studium: F17NP0062

Studijní program: N6701 Politologie

Studijní obor: Politologie - africká studia

Název diplomové práce: **Média a postkolonialismus - zaměřeno na Afriku**

Název diplomové práce AJ: Media and postcolonialism - focused on Africa

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato diplomová práce se bude zabývat mediálním obrazem Afriky v českých médiích. Hlavním teoretickým konceptem práce bude teorie postkolonialismu. Tato teorie je stále aktuální, protože západocentrické vidění světa nás ovlivňuje právě v médiích velmi výrazně. V praktické části se práce bude zaměřovat na zkoumání článků. V této části budou zkoumána vybraná celostátní česká média. Cílem práce bude zjistit, jaký je mediální obraz Afrického kontinentu v českých médiích, cílem je určit jakým způsobem a jazykem jsou jednotlivé texty psány. Jako metodologický rámec bude použita diskurzivní analýza - ta nám ukáže, jak a jakým stylem v současné době interpretují události v Africe.

Horký - Hlucháň, Ondřej, Profant, Tomáš a kol. 2015. Mimo Sever a Jih. Praha: Ústav mezinárodních vztahů

Drulák, Petr, Horký, Ondřej. 2010. Hledání českých zájmů: Obchod, lidská práva a mezinárodní rozvoj. Praha: Ústav mezinárodních vztahů

Řiháček, Tomáš, Čermák, Ivo, Hytrých Roman a kol. 2013. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy. Brno: Masarykova Univerzita.

Young, Robert. 2003. Postcolonialism: A Very Short Introduction. Oxford: University Press

Ziai, Aram. 2014. Progressing towards incoherence: Development discourse since the 1980s. Zeitschrift für Sozialen Fortschritt 3, č. 1, 3-14

Said, Edward. 1978. Orientalism. New York: Pentheon Books

Lopez, Alfred. 2014. Post and Past: A Theory of Postcolonialism. New York: Sunny Press

McEwan, Cheryl. 2009. Postcolonialism and Development. New York: Routledge

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Milan Hrubeš, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jan Prouza, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.5.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou diplomovou práci zpracovala samostatně a uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného či stejného akademického titulu.

V Plzni, dne 18.12.2020

.....

Iveta Babjáková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda vyjádřila poděkování především svému vedoucímu diplomové práce Mgr. Milanu Hruběšovi Ph.D. za trpělivé vysvětlování, za odborné vedení práce a také za přínosné konzultace. Dále bych ráda poděkovala za podporu svému muži, rodině a přátelům.

Anotace

Babjáková Iveta. 2020. *Média a postkolonialismus – zaměřeno na Afriku*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie. Diplomová práce.

Tato diplomová práce se zabývá analýzou článků, které se věnují Africe. Tyto články jsou získávány ze tří nejčtenějších českých médií za rok 2019. Práce se zabývá konkrétně tím, jaký je diskurz o Africe a zdali je v diskurzu přítomno postkoloniální rozdělení světa. Způsob, jakým je Afrika v člancích prezentována je analyzován z pohledu obsahového i jazykového. V práci je kladen důraz také na to, jaký mají články dopad na čtenáře, potažmo na společnost. Práce rozšiřuje téma současného postkoloniálního rozdělení světa.

Klíčová slova: postkolonialismus, kritická diskurzivní analýza, média, Afrika.

Annotation

Babjáková Iveta. 2020. Media and postcolonialism – focused on Afrika. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2020, Master Thesis

This Master thesis pursues the analysis of articles about postcolonial separation in Africa. These articles were taken from the three most popular Czech media from 2019. This thesis focuses on discourse of African system and if there is a postcolonial separation of the world. The way Africa is presented within the articles is analysed from a linguistic point of view as well as we analyse the content of the articles. Also in this thesis we focus on how the articles affect its readers and thus the whole society. This Master thesis expands subject of postcolonial separation of the world.

Key Words: postcolonialism, critical discourse analysis, media, Africa

Obsah

1. ÚVOD	8
2. POSTKOLONIALISMUS	14
2.1. TERMINOLOGIE.....	16
2.2. VZNIK POSTKOLONIALISMU	18
2.3. TEORIE POSTKOLONIALISMU	19
2.4. KRITIKA POSTKOLONIALISMU.....	26
3. KRITICKÁ DISKURZIVNÍ ANALÝZA.....	28
4. METODOLOGIE A DATA	32
5. ANALÝZA ČLÁNKŮ.....	36
5.1. KATEGORIE	36
5.1.1. TERORISMUS	37
5.1.2. POLITIKA	40
5.1.3. HUMANITÁRNÍ POMOC	44
5.1.4. KLIMATICKÉ PODMÍNKY A PŘÍRODA	48
5.1.5. MIGRACE	50
5.1.6. SPORT	54
5.1.7. PŘIROVNÁNÍ K AFRICE/SROVNÁNÍ S AFRIKOU.....	56
5.1.8. VYHODNOCENÍ ANALÝZY	58
6. ZÁVĚR.....	61
7. PRAMENY A LITERATURA	65

1. Úvod

„Do Evropy proudí psychicky nemocní, analfabeti a kriminálníci.“
(Holotová 2018)

„Migranti z Afriky a Asie jsou největším ohrožením Evropy.“ (Petřík 2015)

Toto jsou jen příklady novinových titulků, které v době nejsilnější migrační vlny plnily noviny, časopisy a ovládaly sociální sítě. Titulní stránky plné předsudků a strachu. Tyto články odrážejí atmosféru ve společnosti, podněcují k vyostřování situace a podporují stereotypy. I přesto, že uběhlo několik let, situace se již uklidnila a migrantů do Evropy již neproudí statisíce, mnoho stereotypů přetrvává. Jak se dnes píše o Africe? Je v médiích přítomno rozdělení společnosti a strach? Nebo naopak se o Africe píše objektivně a nezaujatě? To je téma této diplomové práce.

Cílem těchto emočně vypjatých novinových titulků je jediné – zvýšit prodej a čtenost daného článku. Zvýšením prodeje se zvýší i zájem inzerentů, od kterých následně proudí větší množství peněz. Strach je klíčovou emocí u těchto titulků a hesel. Proto mají články velký dosah, protože vzbuzují strach a obavy. Pokud je takovými informacemi člověk obklopen, snáze věří v pravdivost těchto zpráv.

Téma jsem si vybrala i proto, že média jsou všude kolem nás. Jsme jimi obklopeni. V dnešní době už mluvíme o přesycenosti informacemi. Různé zprávy jsou všude kolem nás – na sociálních sítích, na internetu, v televizi, v rádiu, v novinách. A nejpodstatnější je, že k nim máme nepřetržitý přístup. Stačí pár kliknutí na telefonu a okamžitě víme, co se děje. Tato snadná dostupnost informací má ale za následek nejen přetlak informací a tím pádem negativní vliv na mozek. Ale i širokou škálu zdrojů – jak objektivní, důvěryhodná zpravodajství, tak zmanipulované, extrémistické, politicky ovlivněné zdroje. Je velmi náročné ověřovat všechny zprávy a novinky, naopak je jednoduché se ztratit a uvěřit nepravdivým zprávám. Informace a zprávy mají určitý vliv na jednotlivce, potažmo na celou společnost. Na názory společnosti následně reaguje politická reprezentace.

Práce se konkrétně zaměřuje na Afriku v českých médiích. Zkoumá články, které se věnují Africe, ať se jedná o témata jako terorismus, politika, humanitární pomoc aj. Práce analyzuje tyto články jak po obsahové, tak jazykové stránce. Skrze analýzu článků lze zjistit, jakým způsobem je téma Afriky prezentováno v médiích. Média přispívají k formulaci veřejného názoru, a proto jsou tak důležitá. Česká média jsou poměrně vymezený pojem, protože přeci jen se jedná o malý stát s deseti a půl milionem lidí, tudíž není těžké sledovat více celostátních médií. Samozřejmě existují i regionální deníky, ty jsou ale “podřazeny” těm celostátním a zabývají se tématy na lokální úrovni. S rozvojem internetu stoupá i počet pouze internetových novin, které již nepotřebují papírovou formu, redakci, ani budovu. To také znamená, že v současné době je možné, aby své názory veřejně publikovat každý. Negativním aspektem této skutečnosti je možnost zveřejňování neověřených informací, hoaxů.

Podstatným aspektem práce je také aktuálnost. Diplomová práce řeší současné téma, aktuální problém, který jako společnost máme. Není to problém, který vzniknul teď v roce 2020, nebo ve 21. století. Tento náhled na svět je ve společnosti přítomný již několik staletí. Už na počátku kolonizačních snah Evropy. Máme (jako západní společnost) pocity nadřazenosti a privilegovanosti. Články, které jsou analyzovány, jsou z roku 2019. Nejsou tudíž tak intenzivně ovlivněny nejtvrděší a zatím největší vlnou migrace v roce 2015, kdy byla společnost pod tlakem a strachem z masivního množství uprchlíků z Afriky a Středního Východu. Nejsou ale ani zasaženy koronavirovou krizí v roce 2020, kdy se v médiích jen těžko dozvídáme o čemkoli jiném. Články jsou současné a hovoří o Africe ve všeobecných konotacích.

V roce 2015, kdy probíhala zatím největší migrační krize, strach ovládal společnost a s ní i politiku. Státisíce migrantů mířících do Evropy, to bylo novou a nezvyklou situací pro společnost, která nevěděla, jak reagovat. Přijmout všechny migranty, nebo jen uprchlíky z válečných oblastí? Jak zjistit pravou identitu a motivaci uprchlíků? Lze humánně zabránit přechodu migrantů přes hranice? To byly otázky, které řešily jak jednotlivé státy, tak

Evropská Unie. Celá Evropa pod taktovkou strachu reaguje a na vzestupu jsou extrémistické, populistické strany, které nabízí snadná řešení.

Je vůbec potřeba zkoumat média a způsob, jakým se píše o Africe? Proč je to důležité nejen pro odborníky, ale i pro širokou laickou veřejnost? Odpověď je přímá a jednoduchá. Ačkoli to mnoho lidí v České republice nevnímá, Afrika je velkým kontinentem, který skýtá mnoho možností a příležitostí. Jak například pro veřejností známý turismus, tak pro obchod – Afrika má bohaté zásoby nerostných surovin, různorodé území, potenciál v zemědělství, je zde pěstováno mnoho exotických plodin. Stejně tak je zde potenciál v lidském kapitálu – lidé zde mají svou kulturu, tradice, přístup k životu. Pokud chceme s africkými státy obchodovat, řešit problémy a jednat s nimi v rovnocenném postavení, je potřeba eliminovat pocit nadřazenosti. Afrika je kontinentem s množstvím příležitostí, je ale potřeba změnit náhled na Afriku a postoj k ní.

V tomto úvodu je zjednodušeně řečeno, že „diplomová práce bude zkoumat média“. To není zcela přesné. Práce nebude zkoumat média jako taková, práce bude zkoumat a analyzovat diskurz a jeho obsah a formu. To znamená, že se bude zabývat tím, jakým způsobem se média vyjadřují o Africe. Jaký druh článků se v médiích objevuje a zdali vyjadřují nadřazenost „západu“ a rozdělení světa skrze náhled postkoloniální teorie. Diskurz ovlivňuje společnost, stejně jako společnost ovlivňuje diskurz, a proto jsme schopni z něj poznat celospolečenskou atmosféru a náladu ve společnosti.

Téma je velmi důležité, protože marginalizovat celý kontinent a jeho obyvatele kvůli předsudkům je velmi neprozřetelné. Náhled na Afriku jako na podřadný kontinent je součástí postkoloniálního myšlení. Toto smýšlení nám zabraňuje jednat s Afrikou jako s rovnocenným partnerem, který nabízí mnohé příležitosti.

Cílem této diplomové práce je zjistit, jak se píše o Africe. Veřejný diskurz (jehož součástí jsou i novinové články, které bude zkoumat tato práce) je důležitou součástí jak pro formování politiky, tak pro formování veřejného názoru. Obsah diskurzu tudíž ovlivňuje celospolečenské mínění, zároveň ale obsah diskurzu přímo reaguje na určitou společenskou náladu, názor. Jedná

se o vzájemnou reakci na obě strany, diskurz je tvořen aktuálními tématy v souladu se společností a současně je společnost významně ovlivňována jednotlivými zprávami, které tvoří diskurz. (Wodak, Meyer 2009: 4-6) Na tuto náladu a názory samozřejmě reaguje politická scéna (především populistická část). Tato reakce je samozřejmě důležitá a klíčová i pro zahraniční politiku a tím pádem má vliv na postavení státu ve světě.

Jak se tedy česká média vyjadřují o Africe a jaký je diskurz o tomto tématu? To je výzkumná otázka této diplomové práce. Pro teoretickou část bude použita teorie postkolonialismu, která hovoří o rozdělení světa na dvě části, z nichž jedna je nadřazená a ta druhá část je závislá a podřazená. Práce bude zasazena do metodologického rámce kritické diskurzivní analýzy. V praktické části se práce bude věnovat konkrétním článkům z českých médií za období jednoho roku 2019. Tyto články budou podrobeny analýze.

Ambicí této práce je rozšířit povědomí o důležitosti diskurzu o Africe, o problematice rozdělení světa a přetrvávajícím postkoloniálním smýšlení. Také je na místě zmínit, že tato diplomová práce významně přispívá k rozšiřování postkoloniální debaty v českých kruzích. Postkolonialismus jako směr není v české vědecké obci nijak významně přítomen. Toto téma je spíše opomíjené a stojí stranou. V České republice se tématu postkolonialismu věnují především badatelé Tomáš Profant, Ondřej Horký – Hluchán a Petr Drulák. Proto je tato práce důležitá i pro rozšiřování těchto kruhů a zvýšení povědomí o tomto tématu.

Ve světě je postkolonialismus mnohem rozšířenější než u nás v České republice. V zahraničí jsou na postkolonialismus zaměřené studijní obory, periodika a vychází o tomto tématu množství knih. Termín postkolonialismus je dokonce mírně nadužíván a tím se rozšiřuje jeho význam a stává se stále náročnější pro definování. Může se dokonce stát, že díky ztrácí původní význam a vymezení. Je to i z toho důvodu, že postkoloniální teorie v sobě zahrnuje hned několik oborů, například sociologii, psychologii, politologii i filozofii. I proto je trochu náročné popsat a definovat postkolonialismus. Nicméně v klíčových bodech se shoduje vždy. (Loomba 2015: 1-6) V současnosti se dá pružná teorie postkolonialismu aplikovat prakticky na

většinu situací ve světě. Black Lives Matters, Brexit, války, volby, občanské nepokoje,...

V teoretické části se práce bude zabývat teorií postkolonialismu. Tato teorie navazuje na období kolonialismu. Období, které přišlo po ukončení koloniální éry se nazývá dobou postkoloniální a toto trvá až do současnosti. Průměrně téměř šest dekad uplynulo od osamostatnění většiny Afrických států. I přesto je Africký kontinent vystaven mnohým mocenským hrám. Na Afriku je stále nahlíženo jako na nesamostatný, chudý, nestabilní a válkou zmítaný kontinent, který je tlačěn do toho, aby se co nejvíce přiblížil západním ideálům a hodnotám. (Lew, Hall, Williams 2008: 235-237) Přičemž ale není ukazována různorodost tohoto kontinentu. Také pojednává o tom, že ačkoli již není Afrika vázána formálně na kolonizátory, je nyní v područí i díky humanitární pomoci. Ta do oblasti proudí konstantně již mnohá desetiletí, ale o výsledcích by se dalo polemizovat.

Následující kapitola bude hovořit o kritické diskurzivní analýze, ta je metodologickým rámcem pro tuto práci. Kritická diskurzivní analýza je úzce propletena s teorií postkolonialismu. Kritická diskurzivní analýza (CDA) se věnuje tomu, jak analyzovat diskurz, co vůbec diskurz je a jak postupovat při samotném bádání. CDA je podobně jako postkolonialismus velmi široký pojem. V tomto případě natolik, že jej někteří výzkumníci doporučují jako celý teoretický koncept, namísto pouhého metodologického rámce. Po teoretickém uchopení a vymezení Kritické diskurzivní analýzy se práce bude zabývat konkrétním bádáním v této práci. Přesně určené kódy, vyhledávací a hodnotící kritéria, které popisují postupy zkoumání. Toto vědecké zkoumání bude analytickou a praktickou částí diplomové práce.

Třetí kapitolou diplomové práce je metodologická kapitola. Ta se věnuje zcela konkrétně tomu, jakým způsobem bude probíhat analýza a jednotlivé postupy v následující praktická kapitole. Tato část práce popisuje výběr médií, článků, způsob kódování a následného vyhodnocování článků. Kapitola se taktéž zabývá způsobem získávání dat, informacemi a podrobnostmi o datech, která budou použita v analytické části.

Čtvrtou částí diplomové práce je analýza článků ze tří nejčtenějších českých médií. Analýza zjišťuje, jakým způsobem se o Africe píše. Nejen to, jaká témata jsou v souvislosti s Afrikou objevují nejčastěji, ale bude zkoumat i jazykovou stránku věci. Z jazykové stránky článků se dá vyčíst nadřazenost západu (tedy nás) a současně i rozdělení světa na dvě skupiny: my a oni. Obsahový i jazykový aspekt článků je vzájemně provázán a nelze hodnotit jednu kategorii bez druhé.

Následuje závěr práce. Předposlední kapitolou této práce je shrnutí celé diplomové práce a vyhodnocení analýzy článků. V této kapitole je popsána odpověď na výzkumnou otázku a zhodnocení dosažení cíle práce.

Poslední kapitolou jsou zdroje. Ty jsou rozděleny na elektronické a tištěné. Zdroje jsou seřazeny dle abecedy.

2. Postkolonialismus

Téma postkolonialismu je i v dnešní době stále aktuální. Byť od dekolonizace uplynulo více než půl století, neustále jsme konfrontováni stereotypy o bývalých koloniích. Stále na tato území a obyvatele máme evropocentrický zkreslený pohled. Postkolonialismus se netýká pouze Afriky, zasahuje všechny bývalé kolonie - Asii, Latinskou Ameriku i utlačované původní obyvatele.

Postkolonialismus se řadí mezi “moderní” a v současnosti populární teorie. Mezi “post” teorie. Tyto teorie jsou velmi populární a jejich boom přišel ve 20. století. “Post” znamená něco “po”. Pro představu: postfeminismus, post-strukturalismus, post-marxismus, nebo například v českých termínech: poválečné období nebo porevoluční období. Jsou to teorie, které se jasně vymezují a vyhraňují¹ na základě předchozího období, které označují za již ukončené. Některé směry vysloveně označují historickou éru, která následovala po ukončení období. Jiné naopak poukazují na určitou výraznou změnu směru, kritiku chování společnosti apod. Tj. zabývají se jiným směrem než pouze historickým lineárním vývojem. (Shohat 1992: 101)

Česká republika nikdy nebyla koloniální mocností a nikdy neměla žádné kolonie, dnes je na straně “západu”. Využívá výhod, které tato pozice přináší a je součástí západní společnosti. V rozdělení My a Oni, je česká společnost rozhodně na straně “My”. My, Evropané - vzdělaní, bílí, kulturní, bohatí a nadřazení. Proti tomu stojí skupina “Oni”. Oni, barbaři, žijící v chudobě, bez kultury a civilizace, zaostalí a mající se od nás ještě mnoho co učit. Jistě, dnes toto vyhranění není tak ostré, ale neznamená to, že zcela vymizelo. Dodnes ve společnosti panuje množství stereotypů, kterým věří mnoho lidí. Tyto stereotypy ovlivňují celospolečenskou atmosféru. (Lánský 2014: 41-53)

Rozdělení na my a oni je v naší západní společnosti zakořeněno tak dlouhodobě, že ho již (jako majoritní a “ta lepší” skupina) nevnímáme. Proto je toto téma pro nás poměrně těžké reflektovat. Velmi náročná je v tomto případě i objektivita. Jak mohou být “naši” vědci objektivní, když sami žijí v

---

¹ Nebo na tato období nějakým způsobem navazují.

takto rozdělené společnosti celý život a přijde jim přirozená. Je obtížné hledat něco, co si sami neuvědomujeme a co ani nevnímáme jako problém. Proto je potřeba těchto teorií upozorňujících na špatný přístup k jinakosti a na stereotypy, které jsou vryté hluboko ve společnosti. (Lánský 2014: 40-52)

V tomto teoretickém rámci práce jsou velmi často používány termíny: západ, západní státy a velmoci, globální Sever, globální Jih, země Třetího světa. Tyto pojmy znamenají zjednodušené rozdělení světa na dvě oblasti. Přičemž na jedné straně jsou termíny jako západ, západní státy, evropské velmoci, globální Sever a jsou za sebe volně zaměnitelné. Znamenají převážně Severní Ameriku (bez Mexika), Evropu - a tady už je označení problematické, protože Východní Evropa se sem již neřadí tak samozřejmě. Může to být ale i Rusko, případně dokonce Čína². Jedná se o státy vesměs rozvinuté, demokratické a vyspělé, bývalé kolonizátory, aktuálně poskytující humanitární pomoc, patřící geograficky na sever zeměkoule. Hranice ale není přesně vytyčena. Opačný význam mají zbylé termíny: země Třetího světa a globální Jih, i tato označení jsou za sebe volně zastupitelná. Ty se naopak týkají povětšinou bývalých kolonií, rozvinutých států patřících geograficky na jižní polokouli. Toto rozdělení je náročné, protože není pevně dané a stanovené. Je to i z důvodu značné proměnlivosti a také záleží na úhlu pohledu, z které strany se státy zkoumají. (Horký - Hlucháň, Profant 2015: 15-17)

A proč i česká společnost sdílí tyto západní a koloniální předsudky vůči zemím Třetího světa, a to i přesto, že jsme součástí "západu" pouze tři desetiletí? Zřejmě proto, že téměř všechny informace o globálním Jihu máme zprostředkovány. Že kontakt s těmito oblastmi přicházel a vycházel právě ze zkušenosti západních velmocí. Diskurz o těchto zemích byl již protkán západocentrickým pohledem na svět. A česká společnost tyto myšlenky přejala za své, vždyť už je také součástí toho západního světa. (Horký-Hlucháň 2015: 10)

---

² Čína se sice kolonizace neúčastnila ve stejném stylu jako Velká Británie, ale její dnešní nadřazený vztah k Africe a jiným zemím Třetího světa se dá označit za postkoloniální.

Postkolonialismus je orientován především³ na státy dekolonizované ve 20. století⁴. Nezabývá se tolika minulostí ve smyslu Římského impéria a jeho kolonií. Nebo například Kanadou, USA jako bývalými koloniemi. Neřeší ani tak bývalé kolonie Sovětského svazu - jednotlivé republiky, apod. Zaměřuje se především na rozdělení světa v moderní části dějin a geografické rozdělení na Sever a Jih (byť není přesně vymezeno) je poměrně srozumitelným vyhraněním. Samozřejmě se tím vším může postkolonialismus zabývat. Nicméně převažuje směr zaměřený na Afriku, Latinskou Ameriku a východní Asii. (Hiddleston 2009: 2-3)

2.1. Terminologie

V první řadě je potřeba vymezit terminologii, která se bude objevovat v celé diplomové práci. Tato podkapitola se bude zabývat jednotlivými teoriemi, která jsou za postkolonialismus zaměřovány, nebo k nim přiřazovány. Je pravda, že tyto teorie jsou si blízké a v určitých směrech podobné, totožné ale nejsou a je potřeba je vysvětlit. Postkolonialismus není jednoduchý pojem a teorie, proto je potřeba vyhranit si i toto rozdělení a rozdíly, aby nedošlo k záměně. A také aby byla postkoloniální teorie jasnější i v tom, co neobsahuje a čeho se netýká.

Nejprve je nutno vyjasnit si základní termíny jako je imperialismus a kolonialismus. Rozdíl mezi těmito pojmy spočívá v tom, že kolonialismus je systém. Systém, který znamenal přímou vládu nad spravovaným územím. Koloniální mocnost kolonii ovládala, spravovala, vlastnila. Samotná kolonie neměla žádnou možnost působení na své vlastní území. Zatímco u imperialismu se jedná o snahu mít co největší možný vliv. A to především v oblasti ekonomické. Snaží se dominovat na trhu a být nepostradatelným spojencem a investorem, který si může klást i určité podmínky. Od těchto původních významů se dnes odvíjí neo-imperialismus a neo-kolonialismus. Předpona “neo” u obou teorií znamená nový. To jest, že původní význam již

---

³ Nikoli však výhradně.

⁴ Většina států Latinské Ameriky byla dekolonizována dříve než ve 20. století. Dodnes je zde ale patrný vliv západu, rozdělení na Sever a Jih a smýšlení o Třetích zemích.

skončil, období těchto teorií bylo ukončeno (dekolonizací a ztrátou nadvlády). Směr však v pozměněné podobě pokračuje dál, jen s drobnou změnou v názvu. (Nayar 2010: 2)

Neo-imperialismus znamená rozšiřování impéria. Je zjevná snaha o neztracení (nebo i vytvoření) vlivu a nad bývalou kolonií. Státy rozšiřují svůj vliv a význam v celkovém světovém řádu. Jedná se vlastně o snahu států mít moc a posilovat své postavení skrze rozšiřování impéria. Státy zahrnuté v impériu mohou být na velmocích doslova závislé. A to jak v oblasti ekonomické, kdy velmoc finančně dotuje a přispívá penězi, tak i například ve sféře vojenské, kdy pomáhá udržet vládu u moci a podobně. (Nayar 2010: 2-5)

Neokolonialismus znamená snahu o pokračování a udržení moci nad bývalými koloniemi ze strany bývalých kolonizátorů. Jedná se o vojenské intervence, finanční a ekonomickou nadvládu a všeobecné zasahování a ovlivňování vnitřních záležitostí státu. Nejedná se pouze o určitý vliv a význam velmoci, ale o faktické rozhodování o správě státu. Vliv je významnější, výraznější a patrnější, než u neo-imperialismu. Oba tyto proudy jsou si velmi podobné a spíše se doplňují a krácejí ruku v ruce, než by se navzájem vyvracely. (Nayar 2010: 2-5)

Dalším termínem, který může být obsahově podobný a v některých případech je mylně zaměňovaný za postkolonialismus, je antikolonialismus. Jak již název napovídá, “anti” znamená “proti”. Tudíž se jedná o proud proti kolonialismu. Tento proud vzniká již před a při dekolonizaci jednotlivých zemí. Ty chtějí být nezávislé a svobodné. Jedná se o silný nacionální směr, který se poměrně radikálně vymezuje vůči kolonialismu a kolonizátorům. Radikálnější část antikolonialismu samozřejmě směřuje k jednoduchému černobílému vidění: vše, co je západní, evropské je špatné a vše “původní” je jediné správné. Tato část se dodnes může vymezovat vůči jakémukoliv vlivu velmocí. (Lazarus 2004: 41-60)

Termín post-kolonialismus s pomlčkou bude nastíněn v následující podkapitole, určitě je ale potřeba ho ale zmínit i tady, aby v těchto totožných pojmech byl pořádek, protože oba jsou hojně používány. Post-kolonialismus označuje časové období po dekolonizaci. Jsou v něm zahrnuty například kroky státní správy, která přebírala moc, první volby, a změna struktur po

odchodu kolonizátora. Je to termín, který je spíše historický a politický. Jedná se o období přerodu a změny na samostatný, nezávislý stát. Toto období není časově přesně ohraničeno a označeno. A v každé zemi post-kolonialismus probíhá jiným způsobem a různě dlouhou dobu. (Sawant 2012: 120)

Postkolonialismus je často přirovnáván k marxismu. Zejména proto, že se oba zabývají určitou formou nadřazenosti a podřízenosti a také oba řeší rozdělení společnosti. Nicméně marxismus se zabývá rozdělením a nespravedlností, která stojí na základech pracovního procesu a práce samotné. Marxismus nevnímá kulturu jako zcela podstatnou pro rozdělení společnosti. Oproti tomu postkolonialismus se zaměřuje primárně na kulturu a stojí na základech kulturních rozdílů a vnímání odlišných kultur. Poukazuje na to, že v kulturním prostoru se odehrává největší nespravedlnost, od které se pak odvíjí ostatní problémy a nerovnosti. A že smýšlení v této oblasti je klíčové pro názor a chování celé společnosti. Byť se postkolonialismus může jevit velmi blízký marxismu kvůli kritice západní společnosti a jejím upozorňováním na nerovnosti, není tomu tak. (Lánský 2015: 42)

Je zřejmé, že podobných termínů je poměrně dost. Občas jsou za sebe zaměňovány a proto je potřeba vždy vymezit rozdíly mezi nimi. Je ale dobře, že je o podobná témata zájem a pokrytí problematiky Třetích a Prvních zemí je aktuální a důležité pro mnoho vědců.

2.2. Vznik postkolonialismu

Aby tato teorie vůbec mohla vzniknout, bylo potřeba dlouhého a náročného předcházejícího období. Období kolonialismu. Toto předchozí období bylo znakem síly a bohatství kolonizátorů. Dlouhé období, které znamená kontrolu určitého území, obyvatelstva i zboží. Kolonizovaným má být přínosem civilizace, správné náboženství, rozvoj apod. Nicméně kolonizátoři často přinášejí spíše zotročení, genocidu a nároky na zboží a suroviny. Takže zatímco kolonizátoři si myslí, že zemím poskytují řád a civilizaci, často je to naopak - kolonizovaná země je vydrancovaná, místní obyvatelé diskriminováni, bez vzdělání a bez možnosti přístupu k vládnutí,

nebo se podílení na vládě. To nemůže trvat věčně a období kolonizace po 2. světové válce pozvolna končí, státy chtějí právo na sebeurčení a samostatnost. (Loomba 2015: 20-22)

Teorie postkolonialismu navazuje na ukončení kolonizace. To znamená, že se tento směr objevuje v průběhu 50. a 60. let. Jako klíčové dílo pro vznik teorie se ukázalo dílo *Rozprava o kolonialismu* od Antoine Césaira. Od té doby se toto téma postupně dostávalo do povědomí akademické obce. Ukazovalo se, jak velký negativní vliv měl kolonialismus na kolonie, jejich strukturu, obyvatelstvo a mentalitu. Teprve v této době se upřímně otevírá celá tato bolestivá minulost. (Nayar, Pramod K. 2010: 1-5)

V 70. letech vyšlo podstatné dílo *Orientalismus* od Edwarda Saída, které mělo obrovský vliv pro teorii postkolonialismu. V něm se totiž kritizuje evropský náhled a nadřazenost nad bývalými koloniemi. Toto téma bylo (a stále je) velmi aktuální a akademická obec se mnohem více začala zajímat o to, jak se o zemích třetího světa hovoří, jaké jsou stereotypy a že náhled většinové společnosti je i několik dekád od dekolonizace dost negativní a zabarvený. Ukazuje, že uchopení reality z pohledu evropských zemí je výrazně rozděleno na “My a Oni, ti druzí”, že vztahy mezi těmito dvěma skupinami jsou velmi nevyrovnané a nerovné. Bývalé koloniální mocnosti a bývalé kolonie si prezentují realitu odlišnými způsoby. (Hiddleston 2009: 79-90)

Postkolonialismus je velmi zásadní směr pro druhou polovinu 20. století a pro počátek 21. století. Obrací a přeměňuje totiž úhel pohledu. Z ryze evropocentrického poukazuje a mění pohled na to, že i bývalé kolonie mají svůj velký přínos. Že každá strana má dvě mince. Je to ale náročný proces, neboť představuje velkou výzvu a změnu ve smýšlení o “těch druhých”. (Lánský 2015: 41-43)

2.3. Teorie postkolonialismu

Postkolonialismus je multioborová disciplína. Je tomu tak, protože se dotýká celé společnosti. V podstatě ukazuje na rozdělení světa do

dvou částí, a proto zasahuje mnoho oblastí, přičemž všechny se týkají člověka a společnosti. Jedná se o vědní disciplíny jako je sociologie, politologie, psychologie, antropologie a další.

Existují dva termíny. Post-kolonialismus a postkolonialismus. První, psaný s pomlčkou odkazuje na období, které následovalo po dekolonizaci, po získání nezávislosti. Jedná se o období, kterým státy procházely potom, co zemi opustili kolonizátoři a státy se staly samostatnými. Oproti tomu postkolonialismus je teorií, které v sobě zahrnuje charakteristiku a přístupy společnosti, kultury od doby kolonizace po současnost. (Sawant 2012: 120)

Postkolonialismus je hledání cesty, jak mluvit o rozdílech ve společnosti. O jinakosti a přístupu západních států k těm ostatním, o nahlížení západního světa na nezápadní svět. A také o stereotypch. Postkolonialismus hledá a ukazuje možnosti, jak to těchto tématech mluvit. Protože na každou věc, událost lze nahlížet dvěma pohledy, a pokud je majoritní, dominantní, západní pohled jediným správným pohledem, je to značně ideologické a nerovné. Je zřejmé, že takový náhled na svět je nedostatečný. (Young 2003: 1-2)

Robert Young začíná svou knihu o postkolonialismu několika otázkami a upozorněním na situace, které se minoritě dějí často, zatímco majoritní skupina si je ani neuvědomuje. Jedná se o to, že rodnou řečí je oficiální jazyk, že ve skupině může být jako jediný s jinou barvou kůže, a podobně. Zatímco majoritní společnost ztělesňuje skupina “my” a jsou ztotožnění s jazykem, barvou kůže, historií i celým státem. Minoritní společnost to tak mít vůbec nemusí. A na základě těchto rozdílů se potom rozděluje celý svět na “My” a “Oni”. Postkolonialismus pomáhá odkrývat nerovnost současného světa. (Young 2003: 2-4)

Postkolonialismus otevírá a ukazuje, že každý stát, národ, skupina má svou historii. A pohled na ni může být opravdu velmi rozdílný oproti “západnímu” pohledu. To, co se na první pohled může zdát jako vítězství a civilizace, na druhý pohled může být degradování a upozadění celé skupiny. Každá strana má dvě mince a to znamená, že neexistuje pouze jedna pravda. Že země Třetího světa nejsou pouze chudé, barbarské a neschopné. (Vincent 1997: 155)

Postkolonialismus odkrývá falešnou a uměle vytvořenou dualitu světa. Tuto polaritu světa vytvořil západ. Díky své sebejistotě, že přináší civilizaci a je pro země Třetího světa přínosem. Že západní vzor je potřeba následovat a snažit se dosáhnout na stejnou příčku rozvoje a úrovně. Protože, kde by bez západní pomoci byl ten zaostalý Třetí svět? A to je právě otázka a smýšlení, které jsou silně štěpící a ukazují velkou nerovnováhu. (Lew, Hall, Williams 2008: 235-236)

Evropa a celý západní svět se vnímají jako důležité centrum. To, které má největší (a často také jediný) přínos, vynálezy, objevy, nejlepší ekonomiku a jedinou smysluplnou politiku a politický systém. Ostatní těchto věcí již jen využívají. Sami je vymýšlet nemusí. Proto také vzniká pocit, že toto rozdělení je historické a opodstatněné. Ale proto je také tak náročné se vymanit z tohoto kruhu smýšlení. Je v západní kultuře přítomný již několik staletí. (Lew, Hall, Williams 2008: 236-237)

Západní kultura a společnost může být pojem, od kterého se budou někteří jedinci chtít distancovat. Společnost je tvořena a ovlivněna jednotlivci. Stejně tak opačně, jednotlivci jsou utvářeni společností. Nelze se od tématu postkolonialismu zcela odpoutat a tvrdit, že některých jedinců se to netýká. Problém rozdělení světa a stereotypů se týká všech. A kdo si problém nepřipouští, nebo ho nevidí, může jen zdůrazňovat toto rozdělení a upevňovat stereotypy, protože je sám uzavřen ve vlastní skupině. Přehlížení problému nezpůsobí jeho zmizení. Nelze žít ve společnosti a zároveň se tvářit, že jste součástí společnosti. (Fanon 2011: 10-60)

Tento teoretický rámec může být poněkud náročný na uchopení. Je tomu tak, protože jedním z klíčových důvodů je i fakt, že není jasně vymezený pojem kolonie. Historie kolonizování je dlouhá několik staletí. Některé státy, oblasti získaly nezávislost jiným způsobem a brzy - jako například USA. Vůči těmto bývalým koloniím se postkolonialismus příliš nevyjadřuje. Naopak, USA je velmoc, jejíž historie je postavená i na otrocích z afrických kolonií. Nicméně například na vztah Američanů a indiánů by se tato teorie již dala vztahovat. Protože domorodí indiáni jsou ti, komu bylo zabráno území a jsou minoritní, znevýhodněnou skupinou. Stejně tak je Latinská Amerika nezávislá mnohem delší dobu než například Afrika. I tak to ale neznamená, že by se jí teorie postkolonialismu netýkala. Stále se

naprostá většina států z Latinské Ameriky počítá do zemí Třetího světa. Tudíž není stanoveno konkrétní období, ve kterém státy musely projít dekolonizací. Současně ne všech bývalých kolonií se postkolonialismus týká (ve smyslu náhledu na ně). Tato teorie se vztahuje na celý svět - od Afriky, přes již zmiňovanou Latinskou Ameriku až po Asii. Ale je individuální v tom, jak dlouho byly státy pod koloniální správou, kdy proběhla dekolonizace, jak kolonizátoři ke koloniím a jejich osamostatnění přistupovaly a podobně. Takže tato teorie v tomto nemá striktní vyhranění a záleží i na uchopení ze strany výzkumníků. (McEwan 2009: 21-26)

Postkolonialismus je samozřejmě spjat i s rozdělením dle rasy. Spojení s rasismem se zabývá především Fanon v knize Černá kůže, bílé masky. Ukazuje, jak dlouhá nadvláda bílých mužů způsobila pocit méněcennosti, který hraje roli dodnes. Bílý muž se za kolonialismu vidí jako vládce a vlastník světa. Chce si svět podmanit a podřídit. Rozdělení barvy pleti na černou a bílou je v tomto období směrodatným aspektem pro celý život. Pro postavení ve společnosti, pro právo na majetek, na život, na vzdělání. Za kolonialismu černá barva kůže znamená naprostou degradaci, kdy se lidí stávají majetkem bílých mužů. Byť je kolonialismus a otroctví již minulostí, dodnes ve společnosti panuje určité rasistické rozdělení dle barvy kůže⁵. Stále je ve světě nadřazenost bílého muže, který se vidí jako nositel civilizace a kultury, kterou ostatní postrádají. A snaží se svůj způsob života naučit i ostatní (rasy, státy,..), nyní již spíše nepřímou cestou. Tj. neuplatňuje svůj vliv skrz vládnutí koloniím. Vliv uplatňuje skrze podmíněnou humanitární pomoc, mezinárodní organizace, neziskové organizace, apod. (Fanon 2011: 110-130)

Média hrají významnou roli ve formování i v upevňování názorů veřejnosti. Minority jsou často zobrazovány ve stereotypních rolích. Tyto stereotypy mohou být jak pozitivní, tak negativní. Například Afroameričané jako sportovci, Asiaté jako špti a Jihoameričané jako milovníci extrémně pálivého jídla. Současně ale Asiaté špatně řídí, Afroameričané nechtějí pracovat a jsou agresivní, Jihoameričané jsou dealeři drog a Arabové jako

---

⁵ V současné době (polovina roku 2020) je téma rasismu velmi aktuální. Vrcholí hnutí Black Lives Matters. V USA je situace nejvyostřenější a demonstrace jsou zde nejsilnější.

teroristé. Tyto škatulky ovlivňují pohled majoritní společenské skupiny na minoritu. Předsudky majoritní skupiny jsou médií živeny a potvrzovány. A to nejen ve zprávách, ale častokrát i ve filmech. Takové stereotypy ovlivňují celospolečenskou atmosféru, to se následně odráží ve volbách a v politice. (Kidd 2015: 2-3)

Přítomnost stereotypů v médiích podporuje rozdělení společnosti na „my“ a oni“. Ti druzí jsou popisováni skrze zjednodušená a nepřesná tvrzení. Minoritní skupina je zobrazována jako ta problematictější, agresivnější, hloupější a zároveň ne tak plnohodnotná a kvalitní jako většinová společnost. Současně jsou tyto minoritní skupiny zastoupeny (ve veřejném prostoru⁶) v nižším počtu, než by odpovídalo například reálné procentuální přítomnosti ve společnosti. Stávající zastoupení minoritních skupin je nižší, a navíc plné předsudků. Tato situace vede k radikálnějšímu rozdělení společnosti. Většina se snaží vymezit vůči menšině, je obezřetná, její reakce a názory ovlivňují stereotypy. Minorita má znevýhodněnou pozici, kdy je na ni nahlíženo spatra. Život menšinové společnosti neustále ovlivňují stereotypy, ve škole, v práci, na ulici. Ve stereotypech má svoji roli i strach – strach z neznámého, z cizího, nebo strach z něčeho jiného, z odlišnosti. Takto rozdělená a rozpolcená společnost nahrává populistickým politickým stranám a radikálnějšími politickým stranám. Společnost plná strachu a stereotypů je snadněji ovladatelná. (Ross 2018: 1-15)

Stereotypy jsou předávány ve společnosti pomocí jazyka. Skrze slova, slovní obraty a ustálená slovní spojení. Znamená to, mimo jiné, že stereotypy jsou naučené, získané z okolí. Jak od rodičů, učitelů, a jiných blízkých osobních zdrojů, tak v současné době od velmi rozšířených médií a sociálních sítí. Média komunikují různými způsoby, a nejen obsah zpráv je rozhodující, svůj významný podíl má i forma sdělení. Nezaleží na tom, jestli je psaná, nebo mluvená. Záleží ale na tom, jakým způsobem je využíván jazyk. Zda je negativní, pozitivní, nebo neutrální. Zda se objevují slovní spojení, která jsou sic ustálená, ale s rasistickým podtextem, jestli je dávana najevo nadřazenost a podobně. To se vůbec nemusí týkat obsahu článku, ale jedná se o jazykové nuance. (Macrae, Stangor, Hewstone 1996: 11)

---

⁶ Tj. jak v médiích, tak i v politice a dalších veřejných sférách

Sama teorie postkolonialismu musí využívat termínů a výrazů, které jsou problematické. Jedná se o to, že mnoho pojmů již samo o sobě má určitou negativní konotaci. Tato negace se většinou vztahuje právě na nezápadní společnost. Jedná se například o slova jako “původní, divoch, domorodec, místní, kmenový, primitivní” apod. Právě postkolonialismus se snaží o objektivitu a nezaujatost vůči zemím Třetího světa. Nicméně je to velmi náročné, když tyto pojmy téměř nemají synonyma, která by byla bez negativního zabarvení. Postkolonialismus hojně pracuje se slovy, vyjádřeními a různými obraty, které ukazují na přetrvávající rozdělení světa a nadřazenost Západu. Tato nadřazenost se prokazuje právě i těmito negativními pojmy, což mnohdy není úmysl, pouze jsou tato slova ve společnosti naprosto běžná a ustálená. Jenže chybí neutrální, nebo pozitivní pojmy. Takové, které nepoukazují na zaostalost, jednoduchost, případně i hloupost. Pojmy, které hned nerozdělují společnost a svět a nepřichází automaticky s pocitem nadřazenosti nad “těmi druhými”. Právě proto, že ustálené pojmy a výrazy nejsou vhodné, ale jiné nejsou k dispozici, má postkolonialismus náročný úkol. Musí s těmito termíny pracovat, ale zároveň také musí upozorňovat na jejich nevhodnost. Teorie se tímto dostává do paradoxní pasti. Vymezuje se proti termínům, které ji ale pomáhají definovat. (Horký - Hlucháň, Profant 2015: 20-21)

Je nezbytné zdůraznit, že média a všeobecně společnost nechtějí být cíleně rozdělovací, nadřazené a diskriminační vůči třetím zemím. Jsou to často dlouho vžitá myšlenky, názory a postoje, které si většina lidí ani neuvědomuje. Právě i skrze ustálená slovní spojení lze tuto “naivitu” pozorovat. I to, že téměř neexistují pojmy bez negativní konotace, a postkolonialismus složitě hledá cestu a vhodné výrazy, značí hlubokou zakořeněnost ve většinové společnosti. Není to tedy ve všech případech tak, že jsou záměrně používány nadřazené výrazy. Často je to nevědomky a část společnosti by ani nenapadlo, že je na jsou některá vyjádření a pojmy nevhodné.. Je to zvyk a pozitivní alternativa chybí. I proto je postkolonialismus důležitý. Aby odkrýval tyto skutečnosti. (McEwan 2009: 28-29)

Nejjednodušší analogii pro vysvětlení postkolonialismu přináší Robert Young. Na názorném příkladu srovnání s feminismem ukazuje velkou

podobnost obou směrů. Konkrétněji zmiňuje filmy, knihy a jiné výstupy. Ženy se v dílech samozřejmě objevují a jsou jejich součástí. Ale v naprosté většině jsou tato díla a výstupy z pohledu muže. Je tam jeho náhled na svět, jeho stereotypy a pro něj samozřejmá privilegia. Nikde nepřichází uvědomění si, že to velmi zkreslené vidění světa a zahrnuje pohled pouze zvýhodněné skupiny, v tomto případě muže. Ženy jsou v dílech pouze jako objekty, na které se pouze dívá a ukazuje. A byť už několik desetiletí mají ženy svá práva, a pohlaví jsou si rovna, svět se plně nezměnil v náhledu na ženy. Stále nevidí překážky a stereotypy, kterým jsou vystaveny a zlehčuje tuto problematiku. Podobně jako v náhledech na ostatní menšiny, nebo prostě na “ty druhé”. (Young 2003: 5)

Postkolonialismus se právě snaží převzít zodpovědnost a změnit toto jednostranné vidění světa. Snaží se ukazovat svět jako různorodý organismus, kde nejsme pouze “my” a ti “druzí”. Kritizuje a poukazuje na evropocentrické dualistické rozdělení a vidění světa. Je to teorie, které odkrývá svět i z druhé strany, popisuje a zkoumá svět z druhého úhlu pohledu, a to ze strany globálního Jihu. Upozorňuje na stereotypy, které sužují minoritní skupiny. Tento pohled je zajímavý, přínosný a často také překvapivý pro západní velmoci. Občas se dokonce může setkávat s nepochopením a popíráním, protože majoritní skupina si neuvědomuje problémy minoritní. Problémy minority může dokonce marginalizovat, protože to vrhá stín na její stanoviska a základy.

Postkolonialismus je o neustále se měnícím světě. Snaží se k této změně přispívat pozitivním způsobem (Young 2003: 7)

Jak lze toto rozdělení společnosti pozorovat a zkoumat? Zejména v médiích je vhodné odkrývat tyto stereotypy a západní vidění společnosti skrze kritickou diskurzivní analýzu. Ta zkoumá jazyk i obsah článků a odhaluje nerovnost v diskurzu. V případě této diplomové práce se jedná o diskurz v tištěném periodiku. Kritická diskurzivní analýza je oblíbená metoda, která má díky svému širokému rozpětí časté využití. Je zaměřena na diskurz jako celek. Nejen na média a zpravodajství v tištěné, nebo elektronické verzi. Ale i na rozhovory, běžnou mluvu a obsah konverzací. Tento diskurz následně zkoumá a podrobuje kritice. V tomto případě hledá a zkoumá ono rozdělení společnosti, na které upozorňuje teorie

postkolonialismu. Konkrétněji je tento metodologický rámec popsán a vysvětlen v následující kapitole. (Wodak, Meyer 2009: 1-2)

2.4. Kritika postkolonialismu

Jako každá jiná teorie, má i postkolonialismus své nedostatky a kritiky. Žádná teorie není dokonalá a tato není výjimkou. Navíc se týká citlivé oblasti a těžké historie, kterou může být velmi nepříjemné otevírat. Ukazovat si, že historická kapitola kolonialismu má přesah do dnešní společnosti a doby, tudíž stále není uzavřená, to jest náročný úkol postkolonialismu.

Postkolonialismus je velmi široká teorie, která není jasně ohraničená. Víceméně každý výzkumník si teorii může vyložit dle svého. Nejsou striktně dány body, které by postkolonialismus musel dodržovat. Tak široký pojem je potom těžké popsat, konkrétněji uchopit a pracovat s ním adekvátně. To také znamená, že si výzkumníci nesmí teorii upravovat příliš podle svého. S tím, jak se teorie rozšiřuje, může vzbuzovat i díky neostrému pojetí určitou nedůvěru. (Moore - Gilbert, Stanton, Maley 1997: 2-30)

Současně je kritizována za terminologii. Jak bylo vysvětleno v předchozí podkapitole, je těžké pracovat s pojmy, které jsou už z podstaty negativně zabarvené. Kritika ale přichází i z druhé strany. A je zaměřena opačným směrem. Nevyčítá postkolonialismu užití termínů jako “Třetí svět” apod. U těchto pojmů je zřejmé, že se s nimi postkolonialismus snaží bojovat a vymezovat se vůči nim. Že tyto pojmy ve společnosti ukazují na hluboký dlouhodobý problém, který si ale společnost ani nemusí uvědomovat. Tato kritika ale cílí na opačnou stranu. A to na termíny jako je “západ, západní společnost a Sever”. Víceméně se jedná o klíčové pojmy, které ale symbolizují tu “špatnou” a neuvědomělou část světa. Postkolonialismus předkládá západní svět jako jednoduchý homogenní celek. Stejně tak je západní společnost do velké míry vykreslována jako uzurpátorská, naivní a jednotná. To ale není pravda, protože v termínu “západ” je mnoho států a společností, které jsou velmi rozdílné. I historicky ke koloniím přistupovaly rozdílně. Nehledě na to, že mnoho států ze “západu” nikdy žádnou kolonii nevlastnily.

Je tudíž velmi neprožetelné přistupovat k západnímu světu jako k jednomu celku, který se shoduje. Toto zjednodušení vidění a rozdělení světa je nevhodné pro obě strany. Jak pro “První svět, tak pro Třetí svět”. (Moore - Gilbert, Stanton, Maley 1997: 2-30)

Další bodem kritiky se mohou stát i autoři sami. Neboť to jsou častokrát příslušníci majoritní, bílé skupiny. Tato skupina vědců má na danou problematiku jiný náhled. Nikdy nemůže zažít to, co skupina minoritní. Jejich popis a výzkum je do určité míry stále na teoretické bázi. Tím, že si danou pozici nejsou schopni prožít (což ale není jejich chyba, tato zkušenost je velmi těžko přenositelná), nejsou schopni ji ani plně pochopit. (Horký-Hlucháň, Profant 2015: 20)

Na druhou stranu jsou ale autoři z minoritní skupiny kritizováni za nedostatek objektivitu. Za přílišnou subjektivitu ve svých dílech. Někteří vědci dávají výrazně najevo svou osobní zainteresovanost v dané problematice. Tento osobní pohled může mít velký přínos, protože popisuje konkrétní pocity a problémy, které majoritní skupiny nezná. Avšak subjektivita mu může ubírat určitou část vědeckosti. Navíc jeden “zástupce” minority může působit, že reprezentuje celou část společnosti. (Moore-Gilbert, Stanton, Maley 1997: 6-37)

Ani tato diplomová práce se nevyhýbá těmto kritizovaným bodům.. Práce je psaná z pohledu jednotlivce, který je součástí majoritní skupiny, články jsou analyzovány s odstupem a bez osobní zkušenosti minoritního pohledu. Práce stejně tak pracuje s pojmy jako „západ, my, oni, Třetí svět,..“. K pojmům neexistuje odpovídající alternativa a práce bych bez těchto výrazů byla zmatečná a zdlouhavá (kvůli opisům a vysvětlivkám místo zažitých termínů).

3. Kritická diskurzivní analýza

Kapitola bude pojednávat o kritické diskurzivní analýze, ta tvoří metodologický rámec pro tuto práci. Touto relativně novou metodologií⁷ se zabývá mnoho vědců a současně je členěna do více různých směrů a neexistuje jednoznačný a jednoduchý výklad. Tato kapitola se bude zabývat primárně tím výkladem, který je pro tuto práci relevantní a nebude tudíž vysvětlovat všechny směry. Kritická diskurzivní analýza, která bude objasněna v této kapitole, je pro tuto práci zásadní z důvodu výzkumu článků v praktické části diplomové práce.

Hned na začátek kapitoly je potřeba vymezit rozdíl mezi kritickou diskurzivní analýzou a kritickou analýzou diskurzu. Tato dvě pojmenování jsou způsobena pestrostí českého jazyka. Zatímco v anglickém jazyku se tato problematika zcela vyhnula, v češtině jsou právě tyto dvě možnosti. Obě možnosti jsou správné. Rozdíl je v tom, která skupina vědců jej používá. Zatímco nelingvisté používají název kritická diskurzivní analýza. Lingvisté preferují možnost kritická analýza diskurzu, neboť doslovný překlad z angličtiny není gramaticky správný, a to především z důvodu tvoření názvů a termínů v českém odborném jazyce. (Schneiderová 2015: 14) Tato práce se bude držet rozšířenějšího, byť lingvisticky ne tak správného výrazu: kritická diskurzivní analýza.

Pro vznik a rozšíření metodologického směru kritické diskurzivní analýzy byl velmi důležitou osobou francouzský filozof 20. století Michel Foucault. Jeho knihy Archeologie vědění, Dějiny sexuality a Diskurz, autor genealogie se staly zásadními pro budoucí vývoj tohoto směru. Později v 90. letech tento směr nabral na popularitě díky novému periodiku Diskurz and Society, který založil Van Dijk. O rok později již bylo v Amsterdamu sympozium na téma kritická diskurzivní analýza, které celou tematiku posunulo výrazně kupředu. (Wodak, Meyer 2009: 3-4)

Kritická diskurzivní analýza je v poslední době poměrně dosti oblíbenou metodou. Především proto, že má více směrů a lze ji využívat při (téměř) jakýchkoliv analýzách mediálních výstupů. Není zaměřená pouze na

---

⁷ Kritická diskurzivní analýza není pouze metodologií, jedná se o celý směr, teoretický postup a komplexní teze.

psaný text, zabývá se i televizními relacemi a zprávami. Kritická diskurzivní analýza je velmi pestrým souborem různých přístupů, využití a výsledků. Tato metodologie je zaměřena na různé obory: samozřejmě na politologii, ale i na sociologii, historii, mediální studia, psychologii, lingvistiku, antropologii a další. I proto je dnes už některými badateli preferován spíše název Kritická diskurzivní studia. (Wodak, Meyer 2009: 1-2)

Slovo “diskurz” v názvu také není jednoznačné. S tím, jak je teorie oblíbená a často používaná je obsah slova diskurz výrazně rozšířil. Dnes se diskurzem a textem může nazývat téměř vše od článků ve všech možných oblastech (historická, politická,..) až po různé hovory a konverzace. Velmi záleží na tom, jakým způsobem, co konkrétně a v jakém oboru chce daný vědec/vědkyně zkoumat. Nicméně diskurz samotný utváří sociální identitu a situace mezi lidmi a skupinami. Tím také pomáhá udržovat ve společnosti mocenská postavení a napomáhá také k vytváření nerovností mezi skupinami. (Wodak, Meyer 2009: 4-6) Diskurz je zdrojem (sociální) síly - může být nespravedlivý a subjektivní a tím podstatně napomáhat k nerovnosti mezi skupinami, může znevýhodňovat skupinu, která není u moci, oproti tomu dominantní skupinu to posiluje a naklání mínění společnosti na její stranu. A to nejen obsahem, ale i stylem, jazykem různých článků, vyjádření apod. (Van Dijk 2008: 1-2)

Obsah diskurzu se ale nyní ve všech oblastech shoduje v tom, že to je “užívání jazyka v textech, dorozumívání a interakci. To znamená používání jazyka při komunikaci určité skupiny nebo společnosti o nějakém tématu. Tato komunikace může být samozřejmě i jednostranná (ze strany médií,..). (Schneiderová 2015: 20-21)

Slovo “kritický” v názvu metody znamená vzájemné propojení. Jak jazyk ovlivňuje⁸ mnohá témata. (Prokopová, Orságová, Martínková 2014: 15) Znamená to také už prvotní zaměření na kritiku. Na něco, co je ve společnosti špatně. Hledá nerovnosti a nespravedlnost v různých zprávách. Tato kritika má hodnotu, protože se snaží poukazovat na chyby ve společnosti a ukazuje důvody, proč a jak to změnit. Kritika poukazuje na rozdíly, jaká si společnost

---

⁸ Ať už cíleně, nebo mimoděk.

(díky mediálnímu obrazu obraz a komunikaci) myslí, že je (demokratická, rovná,..) a jaká ve skutečnosti doopravdy je. (Fairclough 2010: 7)

Význam slova “analýza” v tomto kontextu neznačí (jak by se na první pohled mohlo zdát) analýzu samotného diskurzu. Jako spíše značí vztahy mezi diskurzem a něčím jiným - jako právě například společností. Stejně tak analýza může znamenat vztahy uvnitř diskurzu samotného. Jedná se o to, jaký má diskurz vliv. (Fairclough 2010: 4)

Důležitým pojmem pro kritickou diskurzivní analýzu je pojem “moc”. Protože je zkoumán vliv dominantní skupiny a konkrétně to, jak jazykovými prostředky upevňuje svou moc a nadvládu. Dle Van Dijka se jedná o nástroj kontroly - dominující skupina ovládá a kontroluje tu část společnosti, která není u moci. Jedná se tudíž o zneužití moci. (Van Dijk 2008: 9) Skrze jazyk diskurzu je zkoumána společenská nadvláda, která produkuje nerovnost ve společnosti. (Prokopová, Orságová, Martinková 2014: 17)

V kritické diskurzivní analýze se nejedná pouze o obsah článků, ale i o drobné jazykové nuance, metafory, přirovnání apod. Kritická diskurzivní analýza se zaměřuje na vztahy ve společnosti, dominanci společenských skupin, diskriminaci, moc a její kontrolu. To vše zkoumá v diskurzu, kde se na základě jazykových výrazů objevuje určitá nerovnost a nadvláda společnosti. (Wodak, Meyer 2009: 10)

Východiskem pro tuto práci bude směr Van Dijka. Jedná se o sociokognitivní přístup. V sociologické rovině kognitivní procesy znamenají “vědomí”. V této teorii by se to ale dalo označit spíše za určité ”modely” a to jak v individuální rovině - jako je poznání, situace, události, nebo zkušenosti, nebo ze skupinové roviny - ideologie, normy, standardy. (Van Dijk 1992: 35) Dále je Van Dijk názoru, že kritická diskurzivní analýza není pouze jednooborovým žánrem, ale naopak, aby došlo k pochopení celé situace a kontextu, je potřeba pohlížet na problematiku multioborovou optikou. (Van Dijk 1992: 48) To konkrétně znamená propojení tří pohledů: diskurzu, kognitivního poznání a společnosti. A všechny tyto tři oblasti se navzájem ovlivňují. (Van Dijk 2008: 9)

Van Dijk ve svých dílech nijak přesně a vyhraněně nepopisuje diskurz⁹, ale tvrdí, že ovlivnění je zde z obou stran. Diskurz má vliv na společnost, stejně tak společnost na diskurz. V diskurzu se objevují znaky určité sociální nerovnosti ve společnosti. Konkrétně se zaměřuje na nerovnosti ideologické, politické, rasistické, genderové atd. Tyto nerovnosti se odrážejí ve společnosti. Sociální nerovnosti totiž nejsou pouze odrazem jednoho člověka ve společnosti, odráží většinový názor (což je nejčastěji samozřejmě názor dominantní skupiny). Svou dominanci skupiny nemají pouze v jedné oblasti, tato nadvláda se prolíná všemi aspekty lidského života - kulturou, strukturou a ekonomickou, sociální i ideologickou oblastí. (Van Dijk 1992: 27-39) A kdo určuje tuto nadvládu, tohle směřování diskurzu? Politici, žurnalisté, spisovatelé, byrokraté – stručně řečeno vládnoucí třída. (Van Dijk 2008: 7)

V diskurzu západních společností se objevuje rozdělení na My a Oni. Přičemž víceméně ty dobré a běžné věci jsou naše. Naše knihy, naše vláda, náš rozpočet. Ale jejich problémy, jsou to oni a jejich špatné věci. (Van Dijk 2008: 8)

Kritická diskurzivní analýza sociokognitivního směru se zaměřuje na vliv diskurzu na společnost, na dominanci vládnoucích elit, na rozdělení my X oni, na ideologické hledisko problematiky. To vše zkoumá pomocí rozborů textů a jiné komunikace, mimo rozebírá i vizuální stránku, nadpisy, důrazy ve větách apod. Vždy je ale nezbytné zmínit kontext. Jedná se o přístup k jazyku a jeho využití. (Van Dijk 2008: 4-6)

Konkrétní příklady, jak bude zkoumán jazyk v článcích jsou popsány v následující metodologické kapitole. Ta se zabývá i postupy při analýze obsahu i jazykové stránky jednotlivých článků.

---

⁹ Ačkoli samozřejmě vnímá diskurz jako určitou formu sociální interakce ve společnosti (soubor psaných, či mluvených výstupů). (Van Dijk 2014:12)

4. Metodologie a data

V této práci je konkrétně pracováno se články z tištěných médií. Jedná se o tři nejčtenější česká média, která mají největší dopad na obyvatelstvo. Čím více lidí dané periodikum odebírá, tím více lidí je ovlivněno tím, o čem píše a jakým způsobem se o jednotlivých tématech vyjadřuje. Články jsou vybrány za rok 2019. Jelikož je článků mnoho, jsou analyzovány dle kódů. Články byly vyhledány dle klíčových slov: Afrika, africký, Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Čad, Džibutsko, Eritrea, Etiopie, Gabon, Gambie, Ghana, Guinea, Jihoafrická, JAR, Kamerun, Keňa, Kongo, Libérie, Madagaskar, Malawi, Mali, Mauritanie, Mosambik, Namibie, Niger, Nigérie, Pobřeží Slonoviny, Rwanda, Senegal, Sierra Leone, Somálsko, Súdán, Tanzanie, Togo, Uganda, Zambie, Zanzibar, Zimbabwe.

V klíčových slovech nejsou státy severní Afriky. Tyto státy¹⁰ jsou na jiné úrovni než státy subsaharské Afriky. Státy severní Afriky jsou vnímány především jako turistické oblasti pro většinu Čechů. Oblast severní Afriky je do určité míry vnímána ještě jako z výrazné části evropská, tj. státy nejsou exotické, cizí, jsou nám blízké. Z tohoto důvodu se severní Afrika neobjevuje v této analýze.

Články, které jsou vybrány pro tuto analýzu, jsou za rok 2019. Těchto 12 měsíců poskytuje dostatečný počet článků pro přehled veřejného mínění a zkoumání diskurzu v českých médiích. Rok 2019 je pro výzkum příhodný hned ze dvou důvodů. Prvním důvodem je to, že dosavadní největší vlna migrace již pominula a článků na toto téma (často zabarvených emocemi) již není tolik a společnost již není tak intenzivně ovlivňována obavami z tisíců migrantů proudících do Evropy. Druhým důvodem je současná koronavirová situace ve světě i u nás. Od přelomu zimy/jara 2020 se v médiích prakticky neobjevují jiné informace než o viru covid-19. Z tohoto důvodu jsou vybrány články z předešlého roku 2019.

Anopress na základě klíčových slov a zadaného období vyhledal 2 770 článků. Tento objem je pro zpracování bez elektronických programů již velmi náročný. V tomto vyhledávání se objevuje také mnoho

---

¹⁰ Egypt, Libye, Alžírsko, Maroko a Tunisko

článků, které nejsou pro tento výzkum relevantní. Jedná se například o články, kdy je slovo „africký“ používáno ve smyslu specifické kuchyně, ovocných trhů, afrických rostlin a podobně. Množství článků bylo eliminováno také pomocí výběru konkrétních rubrik. Jedná se o vybrané rubriky: ze světa, ze zahraničí, ekonomika, ekonomika a trhy, sport, zpravodajství. Konečné množství článků pro analýzu je 325.

Analýza, hodnocení i rozřazení článků probíhá skrze kódy. Tyto kódy jsou tím, co je v článcích hledáno a hodnoceno. Tato hodnotící kritéria, konkrétněji řečeno se jedná o klíčová slova, spojení, charakteristiky, téma, specifika jazyka apod. Kódy jsou nápomocny k vytvoření kategorií a porozumění diskurzu, na jejichž základě je možno odpovědět na výzkumnou otázku: jakým způsobem se píše o Africe. Dokonce i to, zdali jsou přítomny stereotypy, rozdělení společnosti a nadřazenost skupiny „my“ nad těmi druhými. Jako první je ale potřeba stanovit kódy, které budou ve článcích vyhledávány. Následně, dle četnosti a rozmanitosti jednotlivých kódů, budou články řazeny do kategorií. Tyto kategorie jsou hodnoceny a rozebrány jak ve smyslu obsahu, tak i jazyka. Tímto způsobem probíhá analýza v následující kapitole.

Hledané kódy v této diplomové práci jsou jak jazykové, tak obsahové. Články jsou zpracovávány po jednom, pro práci nebyl použit žádný program, který analyzuje články a konkrétní slova v nich. Stanovených kódů je 8. Vyhledávanými kódy jsou: téma, přirovnání k Africe/srovnání s Afrikou, oblast Afriky, první osoba množného čísla, řečnická otázka, citově zbarvená a expresivní slova, superlativy a přímá řeč.

Jednotlivé kategorie se vzájemně prolínají. Kupříkladu terorismus a migrace jsou témata, která se v některých článcích objevují pospolu. Právě skrze kódy v článcích jsou vytvářeny kategorie, které jsou podrobněji analyzovány.

Analýza článků se současně zabývá jak jazykovou stránkou, tak i obsahovou. Tyto dva aspekty jsou od sebe vzájemně neoddelitelné a navzájem se doplňují. Aby informace a analýza dávala smysl, je potřeba vyhodnotit oba tyto aspekty dohromady. Cílem je zjistit, jaký je diskurz o Africe v českých médiích, jak se tři nejčtenější česká média vyjadřují o Africe.

Z výše uvedených důvodů jsou názvy kategorií převážně identifikovány s kódem „téma“. Konkrétní téma článku je v kategorii rozebráno jak z hlediska obsahu, tak z hlediska jazyka. Jazyk i obsah jsou spolu silně provázány a jazyk je schopen výrazně podpořit obsah. Odtrhnout jazykovou stránku od obsahové by nebylo smysluplné, protože konkrétní téma má často svá konkrétní jazyková specifika a jazykové kódy.

Pro analýzu v následující kapitole jsou vybrána tři nejčtenější média v České republice. Tato média ovlivňují největší množství obyvatel u nás a je pro to na místě zjišťovat, jak se vyjadřují o Africe. Samozřejmě, některá jiná média se zajímají více o dění v Africe a referují o tomto tématu častěji. Práce se ale snaží o výběr médií, která mají největší dopad na společnost, a proto je klíčem čtenářská oblíbenost. Nikoli to, jak často a jak kvalitně se konkrétní média o Africe zmiňují. Mezi tyto tři nejčtenější média patří na prvním místě Blesk, na druhém místě Mladá Fronta Dnes a Právo na třetím místě. Pořadí těchto deníků je již mnoho let neměnné. (Unie vydavatelů 30.9.2020)

Blesk je nejčtenějším celostátním deníkem. Jedná se o bulvární deník, který má čtenost jednoho vydání přes 850 000. Vlastníkem je Czech News Center a.s. (Unie vydavatelů) Blesk se zabývá aktuálními zprávami a politikou, stejně jako životem celebrit a novinkami ze světa showbyznysu, nedílnou součástí je samozřejmě i sport. V článcích obvykle nejsou uvedeny zdroje a titulky jsou často lákavé a zavádějící. Velkou část deníku tvoří fotografie a obrázky, deník se snaží čtenáře nalákat na senzace, skandály, kriminální příběhy a sex. (Osvaldová, Kopáč 2016: 7) Deník Blesk, který vychází každý den, mimo neděli. (blesk.cz 30.9.2020)

Mladá Fronta Dnes je pravidelně druhým nejčtenějším a nejprodávanějším deníkem v České republice. Na jedno vydání připadá lehce přes 500 000 čtenářů. Deník spadá do mediální skupiny Mafra, která je součástí skupiny Agrofert. Vlastníkem (aktuálně skrze svěřenecký fond) je Andrej Babiš. (Unie vydavatelů) Mladá Fronta Dnes referuje o širokém spektru témat. Sama sebe označuje jako „největší seriózní deník v České republice“. Noviny informují jak o českých, tak zahraničních novinkách. Mladá Fronta Dnes se zabývá politikou, hospodářskou situací, ekonomikou,

vědou i kulturou a sportem. Noviny vycházejí denně, mimo neděli. (mafra.cz 30.9.2020)

Právo je stabilně třetím nejkupovanějším deníkem v české společnosti. Přes 200 000 čtenářů připadá na jedno vydání deníku Právo. Majitelem je společnost Borgis a.s., dodnes je šéfredaktorem (a většinovým vlastníkem) Zdeněk Porybný, který deník Právo po pádu komunismu zprivatizoval. (Unie vydavatelů) Právo informuje nezávisle o událostech z ČR i ze zahraničí. Věnuje se politice, ekonomii, kultuře, sportu a ostatním novinkám. Právo vychází šest dní v týdnu, v neděli nevychází. (pravo.cz 30.9.2020)

Následující praktická kapitola se věnuje konkrétním analýzám článků a uvádí metodologii z této kapitoly do praxe. Analytická kapitola je nejobsáhlejší, protože se snaží zodpovědět výzkumnou otázku a dojít zjištění, jak se píše o Africe v českých médiích.

5. Analýza článků

V této části práce je skrze analýzu novinových článků zodpovězena výzkumná otázka, jakým způsobem se píše o Africe. V jednotlivých podkapitolách jsou rozebírány kategorie a v těch je popisován způsob, jakým se píše o Africe.

Na základě klíčových slov Anopress vyhledal i články, které do analýzy nejsou zařazeny. Specificky se jedná o téma: africký mor prasat. Klíčové slovo „africký“ je v článku přítomno. Články se věnují českému hospodářství, zemědělství a myslivectví. Africký mor prasat je nemocí, která se zasahuje divoká i domácí prasata, je vysoce nakažlivá a její nebezpečí tkví také v možnosti nakažení celých chovů domácích prasat. V roce 2019 se jedná o aktuální téma, které ohrožuje prasata v České republice. Název nemoci odkazuje na původ onemocnění ze subsaharské Afriky. (Státní veterinární správa 2020) Tato jména nemocí, přírodních katastrof a dalších negativních událostí mají nepřímý, ale výrazný vliv na to, jak o jménu společnost smýšlí. Negativní konotace a spojení s výraznou událostí/nemocí/atd. jsou podstatné při náhledu na pojem, jméno, název,... V tomto případě se jedná o představu, že z Afriky pochází nemoci a další negativní události, ty ohrožují i nás a náš život ve střední Evropě. Africký kontinent tak získává horší obraz v české společnosti. Obraz nebezpečného a nemocného kontinentu.

5.1. Kategorie

Následující část se věnuje konkrétní analýze článků za rok 2019. Tato část články řadí dle kódů do jednotlivých kategorií. Kategorie jsou převážně dle témat článků. Tato témata vyplynula z analýzy článků. Dle četnosti témat se odvíjí kategorie, to znamená, že pokud jsou o tématu napsány dva články, není jim v této diplomové práci věnována zvláštní kategorie. Některé články lze zařadit do několika kategorií, protože se témata

prolínají a články obsahují vícero kódů. Kategorie nejsou řazeny dle toho, kolik článků se jim věnuje.

Analýza popisuje kategorie, které jsou jak obsahové, tak jazykové a samozřejmě se obě kategorie vzájemně prolínají. Síla článků často spočívá ve podpoření obsahu skrze jazykovou stránku článku. V souvislosti s předchozí metodologickou kapitolou jsou články kritickou analýzou diskurzu zkoumány a je upozorňováno na znaky postkolonialismu v jednotlivých tématech a textech. V jednotlivých kategoriích je popisován o dopad konkrétního diskurzu na společnost.

5.1.1. Terorismus

Články a zprávy věnující se terorismu jsou nejčastěji úzce spjaty s islámem. Tyto články je možné rozdělit na dvě části. Jedna část se zabývá terorismem ve světě, v Evropě, apod. Afrika je zmíněna jako jedno z míst, kam radikální islám z Blízkého východu expanduje, kam zasahuje. Druhá část se věnuje konkrétním útokům v afrických zemích.

První část se věnuje terorismu všeobecně. Ve smyslu protiteroristických opatření, zásahů, odhalení extrémistických skupin, nebo problematice snadného rozšiřování myšlenek džihádu. Nejčastěji je samozřejmě v této souvislosti zmiňován Blízký východ. Odtud pramení ideologie Islámského státu¹¹ a s ní související radikální islám a myšlenky džihádu. V těchto obecnějších článcích se píše o bezpečnostní situaci v Evropě: „*Státy Evropské Unie loni překazily islámským teroristům 16 naplánovaných útoků*“. (MF Dnes, Sládek, 29.6.2019) Nebo referuje o možných hrozbách, nebo historickým srovnáním (Al-Kaida versus Islámský stát,..) a podobně. Afrika je zde zmíněna okrajově. Jako místo, kde jsou základny a střediska pro radikální džihádisty. Státy, kde je přítomen radikální islám, kam se rozšířil a má svůj výrazný vliv. Jedná se ale o přímou návaznost

---

¹¹ Islámský Stát byl na začátku roku 2020 již kompletně fyzicky zničen. Žádné území nemá a nejedná se o žádný reálný stát. Nicméně se stále jedná o přítomnou, radikální, násilnou ideologii. Tato ideologie zastřešuje a podněcuje myšlenky džihádu a teroristických útoků.

na Blízký východ, články se nezabývají jednotlivými teroristickými skupinami v Africe, ale pouze tím, že je zde přítomnost a silný vliv islamismu a islámu. Zmiňovaná je zvláště severní Afrika, která je převážně muslimská: „*Dříve byla rizika (radikálního islámu) spojována především s oblastí Blízkého východu a severní Afriky.*“ (MF Dnes, Sládek, 29.6.2019) Články zaměřené na terorismus mají delší rozsah a jsou komplexnějšího charakteru. Afrika je zmíněná v druhé části článků, nebo ke konci článku, většinou stojí vedle dalších geografických příkladů, kam radikální islám zasahuje. „*filiálky bojovaly napříč světem od Filipín přes Indonésii, Afganistán a Egypt až po Somálsko, Nigérii, Niger a Mali.*“ (MF Dnes, Vodička, 20.3.2019) Z toho vyplývá, že zde není Afrika jmenována pouze jako celek, ale často se jedná o jednotlivé státy, které jsou ovlivněny radikálním terorismem.

Smýšlení o teroristickém islámu, který chce zničit západní svět je velmi stereotypní. Takové myšlenky napomáhají strachu a rozdělení společnosti na základě náboženství. Ze zpráv, které zmiňují islám a terorismus vždy pospolu se upevňuje myšlenka na to, že jsou tyto dva pojmy od sebe neoddelitelné. Tyto myšlenka podporuje strach z muslimů a vnímá muslimy (nejen z Afriky) jako ohrožení bezpečnosti.

Články, které se zabývají terorismem v obecném významu mají sklon dělit svět na dvě části. Na tu západní, která je nevinná a má strach z teroristických útoků. Proti tomu stojí agresivní část světa, ta, která je islámská, teroristická a ovlivněná Blízkým východem. Do této části světa spadá i Afrika. Tyto dvě skupiny stojí proti sobě a je byt' jsou články odosobněné (nejsou zde pojmy „my, naši, nám,..“), je toto rozdělení viditelné. Je tudíž zřejmé postkoloniální rozdělení světa na dvě skupiny, z nichž je jedna ta „cizí, agresivní a nepřátelská“.

Druhou část teroristických článků tvoří konkrétní případy teroristických útoků. V tomto případě se jedná o krátké zprávy, které odkazují na místo, datum, počet úmrtí a zdali se k útoku někdo přihlásil (konkrétní teroristické organizace). Další důležitou součástí takové zprávy je informace o tom, jestli útoku byli přítomni, nebo zahynuli Češi, případně nějací jiní cizinci. „*Nejméně 12 převážně zahraničních turistů bylo zraněno při explozi,*

jež zasáhla autobus u nového egyptského muzea blízko pyramid v Gíze. Žádní Češi mezi nimi nebyli.“ (MF Dnes, 20.5.2019) Zprávy jsou velmi strohé a krátké. Článků o konkrétních teroristických útocích v Africe není mnoho. Oproti tomu, jak jsou tyto útoky v některých oblastech časté (například Mogadišo,..) je článků opravdu velmi málo. To hovoří o tom, jak málo česká média a společnost zajímají teroristické útoky v Africe. V momentě, kdy je proveden teroristický útok v Evropě, tato událost plní titulní stránky novin po mnoho dní. Oproti tomu v Africe jsou tyto útoky mnohem častější, přesto se o nich v českých médiích málokdy mluví a píše. V případě, kdy se o nich píše, jsou informace velmi strohé a stručné. *„Nejméně 14 lidí včetně několika nezletilých a duchovního zemřelo při útoku na protestantský kostel na východě afrického státu Burkina Faso. Podobné útoky se v posledních měsících v zemi objevují často,..“* (MF Dnes, 3.12.2019) I přes citaci, která se zmiňuje, že útoky jsou četnější a častější, je toto jediný článek o teroristickém útoku ze státu Burkina Faso. Články jsou bez emocí, bez zaměření na oběti, nebo na tragédii. I v těchto článcích o konkrétních teroristických útocích je přímá návaznost na islám a islamistické radikální skupiny. Jedná se o příklady toho, kdo útoky obvykle v páchá, případně, kdo se k útoku přihlásil. *„Podobné útoky se v posledních měsících objevují často, v minulosti za nimi stáli džihádisté s vazbami na Islámský stát.“* (MF Dnes, 3.12.2019)

Žádný z článků se nevěnuje žádné z nejvýznamnějších teroristických skupin v Africe, jako je Boko Haram, nebo Aš-Šabáb. Tyto skupiny jsou zmíněny maximálně jako někdo, kdo je zodpovědný za konkrétní teroristický útok v Africe: *„Nikdo se k němu nepřihlásil, avšak podobné akce mají často na svědomí islamistické milice Šabáb, jež dlouhodobě usilují o svržení somálské vlády.“* (MF Dnes, 30.12.2019) To je ale vše, co se o teroristických organizacích v Africe čtenář dozvídá, opět je hlavní propojení s islamistickými skupinami na Blízkém východě. V médiích není přítomna jakákoli analýza, popis lokálních teroristických skupin, nebo důvod, proč jsou teroristické skupiny zrovna v těchto oblastech a státech a jaký to má vliv na obyvatelstvo. Podstatnou informací je pouze vztah s Blízkým východem a napojení na něj.

V článcích nejsou užity žádné citově zabarvené výrazy. Jedná se pouze o krátkou informaci bez náznaku lítosti, či šoku. Články, které se zmiňují o terorismu v jednotlivých státech neobsahují slova „tragédie, neštěstí“. Z absence těchto slov je současně s délkou článků a umístěním v periodiku (kdy žádný z článků není na titulní straně) zřetelný nezájem a odstup, který má vliv i na českou společnost. Útokům, které se nekonají „u nás“ není věnována pozornost.

Z tématu terorismus jasně vyplývá rozdělení světa na dvě části. Jednoznačné rozlišení agresora a oběti, jedna část světa je špatná a druhá je správná a nevinná. Klíčová role islámu, jako nositele teroristických myšlenek je úzce spjata s každým článkem. Afrika je zde zobrazována jako spojenec Blízkého východu, ale současně i místo, kde probíhají teroristické útoky. Nicméně tyto útoky nejsou pro česká média důležité a podstatné, proto o nich stačí strohá informace. I z tohoto neinformování a nepřikládání důležitosti teroristickým útokům v Africe lze vyčíst rozdělení světa a zaměření médií pouze na západní, tudíž „svou“ část světa.

5.1.2. Politika

Další kategorií, o které se píše, je politika. Ta je důležitým obrazem státu. I tato kategorie se dá rozdělit na dvě možnosti, jak se o tématu média vyjadřují. První možností je vyjádření o politice a politických událostech v konkrétní africké zemi. Druhou možností je politika států nejen „západního světa“ vůči Africe a africkým zemím.

Články, které se věnují politické situaci v konkrétních státech Afriky, jsou stručné a krátké. Situaci v dané zemi nikterak nepřibližují a nevysvětlují. Většinou se jedná o stručnou informaci o volbách, protestech, převratech, zákonech. *„Parlamentní volby v Jihoafrické republice vyhrála současná strana a jasný favorit Africký národní kongres (ANC). Podle předběžných výsledků získala 57,51 procenta hlasů. To je značný pokles ve srovnání s přechozími volbami v roce 2014, kdy získala 62 procent, a nejhorší výsledek strany od pádu režimu apartheidu před 25 lety.“* (Právo, 13.5.2019)

„Byl to pokus o převrat, uvedl včera etiopský premiér Abiy Ahmed k víkendové střelbě v metropoli Addis Abebě.“ (MF Dnes 24.6.2019)
„Prezidentské volby v jihoafrické Namibii vyhrála nynější hlava státu Hage Geingob, Hlasovalo pro něj 56,3 procenta voličů.“ (Právo, 2.12.2019)
Z těchto strohých článků se ale nelze dozvědět, co tyto informace znamenají pro konkrétní politiku a stát. Chybí jakýkoli komplexnější obraz nejen o daných politikách států, ale i o jejich zahraničních politikách, které ovlivňují i vztah k Evropské Unii a k České republice samotné.

Z článků o politice jednotlivých afrických států je očividné, že toto téma není pro česká média prioritní a důležité. Česká společnost z těchto médií tudíž nedostává komplexní obraz o tomto tématu a není kladen důraz na důležitost politiky v Africe a celého kontinentu. Články jsou krátké, strohé, bez podrobností a bez kontextu. Z těchto nedostatečných informací samozřejmě vznikají zkreslené informace a představy. Ty následně ovlivňují i náhled na migraci, kvalitu a přínos afrických států.

Opakující se články o konkrétním africkém státě a jeho politice ve všech médiích za minulý rok jsou ty, které se věnují smrti bývalého prezidenta Zimbabwe. Robert Mugabe byl jedním z nejvýraznějších diktátorů a jeho postava je známá i těm, kteří se o africkou politiku nezajímají. *„Státu na jihu Afriky vládl „železnou rukou“ od získání nezávislosti na někdejší koloniální mocnosti Británii v roce 1980, až do chvíle, kdy rezignoval pod tlakem armády v roce 2017. Zanechal po sobě zemi s rozvrácenou ekonomikou, kterou sužuje vysoká nezaměstnanost, hyperinflace i nedostatek potravin.“ (MF Dnes, 7.9.2019)* *„Z britské kolonie udělal nezávislý stát, svrhl bělošskou nadvládu – a sám pak zemi zbídačil.“ (Blesk, 7.9.2019)* Tyto články shrnují nejen Mugabeho vládu a politiku, ale povrchně se věnují i současnému stavu země. *„nyní zápasí s rozvrácenou ekonomikou, chudobou hyperinflací, korupcí, nedostatkem potravin a rozkladem školství i zdravotnictví“ (Právo, 7.9.2019)* Média zmiňují naději a velkou příležitost při získání nezávislosti, kterou ale nesprávná vláda promarnila. Zimbabwe je ale jediným státem, o kterém se (z politického hlediska) zmiňují opakovaně všechna zkoumaná média. Nejedná se ale v první řadě pouze o politickou událost. U moci Robert Mugabe není od roku 2017, jedná se spíše o smrt

určité politické ikony. Byť není do hloubky analyzována stávající politická situace, je zřejmý obraz afrického zkorumpovaného státu, který je chudý a neschopný. Tento obraz podmiňuje stereotypní představy o afrických státech.

Články informují o politických událostech v Africe jen sporadicky a stroze. Zprávy z těchto sfér jsou ale klíčové v tom, jakou máme o zemi představu a jak ji vnímáme. Je-li země svobodná, demokratická, stabilní, bezpečná, rozvinutá, to vše přímo ovlivňuje politická situace. V momentě, kdy je tato oblast silně zanedbávána, je i obraz konkrétních zemí (dokonce celého kontinentu) ovlivňován necelými a marginálními informacemi.

Druhá část článků o politice, které se věnuje politikám vůči Africe, má větší rozsah. Články jsou delší a jdou více do hloubky (oproti zprávám o konkrétních politických situacích v Afrických zemích). V malém množství je zmiňována česká politika vůči tomuto kontinentu. „*Naše politická reprezentace zanedbává také subsaharskou Afriku.*“ (MF Dnes, Petříček, 4.6.2019) Takto se vyjádřil Jaroslav Hanák, prezident Svazu průmyslu a dopravy ČR, ten ve článku řeší obchodní příležitosti a možnosti expanze na nové trhy. Export na jihoasijský trh a stejně tak na subsaharský trh shledává jako nedostatečný. Je to velmi letmé nastínění, že i Afrika má co nabídnout a naše politika tomuto faktu nevěnuje dostatečnou pozornost. Je to ale jediná informace, která řeší toto téma z pohledu české politiky. Český politický pohled na Afriku v českých médiích prakticky neexistuje. Minimální zájem o téma česko-afrických vztahů ovlivňuje českou společnost a smýšlení o Africe jako partnerovi. Na Afriku není nahlíženo jako na rovnocenného partnera, ani obchodního, ani ekonomického.

Dále je v člancích zmiňována politika Číny vůči Africe. Čína je velmoc, která má na oblast významný vliv. „*Čína je podle společnosti Deloitte největší investorem do infrastruktury v Africe. Po celém kontinentě financuje každý pátý projekt a staví každý třetí.*“ (Právo, 22.7.2019) Články upozorňují na stoupající ekonomický i politický vliv Číny na celý africký kontinent. Tuto skutečnost články shledávají jako ohrožující pro celou západní společnost. „*Jako by mocným západního světa až teď došlo, že Čína už dávno není vysmívaným papírovým tygrem, ale mocným a stále*

nebezpečnějším strategickým protivníkem, který plíživě a cíleně obrací globální rovnováhu na svou stranu.“ „Čína se k nám blíží. Vidíme ji v Arktidě, spatřujeme ji v Africe,...“ (MF Dnes, Kryzánek, 5.12.2019) Z tohoto hlediska je Čína vnímána jako konkurent USA i EU a to zejména proto, masivně investuje a expanduje do oblastí, které dřív patřily pod vliv západní společnosti. Expanze Číny je naznačována i skrze aspekty obyčejného života jako je výuka na školách. „Rozhodnutí vlády v Keni zavést na školách už od deseti let výuku čínštiny. Vliv Číny na světovou ekonomiku je tak velký, že našim občanům znalost tamního jazyka velmi prospěje.“ (Právo, 11.1.2020) Články hovořící o nebezpečí čínské expanze vnímají Afriku jako sféru západního působení a vlivu. To podněcuje rozdělení světa a Afrika je v té části světa, která není samostatná, rozvinutá a mocnosti se předhánějí, kdo tuto oblast bude vlastnit, kdo uplatní svůj vliv.

Další zemí, jejíž politika vůči Africe je zobrazována, je Rusko. To se dle článků snaží o znovuzískání vlivu v Africe. „Moskva se snaží obnovit svůj vliv v Africe. Strategie ale chybí.“ (MF Dnes, 25.10.2019) I pro Rusko je důležité rozšiřovat a upevňovat svoji pozici velmoci skrze vliv v Africe. V této oblasti je zřejmé soupeření USA a Ruska. „Putin už včera v Soči zahájil rusko-africký summit, kam se za ním sjelo 40 hlav afrických států. Bude to vydáváno za další doklad, že Amerika míří kamsi, zatímco Rusko letí vzhůru a oprašuje sovětský vliv.“ (MF Dnes, 24.10.2019) Články ukazují, že ruský vliv není pouze ekonomický, ale i kupříkladu vojenský. „Dva bombardovací letouny Tu-160, schopné nést jaderné zbraně, vyslala Moskva do Jihoafrické republiky.“ (Právo, 24.10.2019) V člancích je ale současně zmiňováno také to, že ruské investice nejsou tak vysoké „Hodnota obchodu USA s Afrikou je až třikrát vyšší, tedy 61 miliard dolarů.“ (MF Dnes, 25.10.2019) a tudíž pro USA a západní svět není tak značnou hrozbou.

Tato druhá část politických článků, která hovoří o politikách vůči Africe, ukazuje postkoloniální smýšlení a rozdělení světa, kdy je Afrika územím, kde se velmoci snaží uplatňovat svůj vliv a moc. Na Afriku není nahlíženo na samostatný a soběstačný kontinent. Je na ni nahlíženo jako na nesvéprávné území, které je jen majetkem některé z velmocí. Mocnosti se

snaží mít v oblasti co největší vliv, protože tím výrazně rozšiřují a uplatňují moc.

V článcích se objevují pojmy a sousloví jako „soupeření, obnovení vlivu, obrací globální rovnováhu na svou stranu, ovládat“. Z těchto pojmů je zřetelné, že Afrika je pouhým předmětem pro mocenské hry mezi velmocemi. Tento pohled na Afriku je v médiích „přirozený, automatický“, žádný z článků se nezamýšlí nad tím, zdali je tento náhled na Afriku vhodný. Stejně tak články nezmiňují pohled a názor ze strany Afriky.

Z citace „*Čína se k nám blíží...*“ (MF Dnes, Kryzánek, 5.12.2019), kdy „k nám“ znamená členské státy NATO, je jasné, že západ se vymezuje skrze toto rozdělení světa. Současně je zřejmé, že se tento pojem vztahuje i na nás, na Českou republiku. V tomto konkrétním případě je Česká republika přímo zahrnuta do západního světa. Nicméně ve zbytku článků se jedná spíše o určitý odstup. Hovoří o západu spíše jako o třetí straně, na kterou pouze nahlížíme, nejsme její součástí a nejsme s to ji ovlivnit.

Po jazykové stránce se články od západu určitým způsobem distancují, ale po obsahové stránce se věnují především Číně a Rusku, které shledávají jako ohrožení díky jejich expanzi v Africe. Tento rozpor vyjadřuje nejistotu, případně nechuť se jasně přiřadit k západnímu světu.

Články na téma politika v Africe způsobují v české společnosti především zjednodušený pohled na Afriku a africké státy. Články jsou strohé, krátké a bez kontextu. Z toho si společnost není schopna vytvořit jakýkoli komplexnější obraz o tom, jaká je v Africe politická situace.

5.1.3. Humanitární pomoc

Téma, které se objevuje především v předvánoční a vánoční čas: humanitární pomoc. Nejlépe je vždy na konci článku i číslo účtu, kam mohou lidé přispět. Vánoce jsou totiž obdobím, kdy se na charitu přispívá nejvíce z celého roku.

Články o humanitární pomoci jsou nejčastěji reportáže přímo z místa, kde se pomáhá, nebo se jedná o rozhovory se zakladateli konkrétní neziskové organizace, nebo charity. *„Podobně mluví Táňa Bednářová, zakladatelka Wontanary, která jezdí do Guineje už dvacet let.“* (MF Dnes, Vodička 21.12.2019) Tyto články jsou výrazně emočně zabarveny a jejich cílem je, aby čtenář poslal na konto peníze. Afrika je zde zobrazována jako neschopná a jejich zachráncem jsme my jako silný západní svět. V člancích je popsáno, jak bez humanitární pomoci vypadala oblast předtím a vždy se jedná o zoufalou situaci. *„Když mi přijde oběžník z úřadu guvernéra, musí mi ho přečíst syn nebo vnuk.“* *„Nemohli jsme vlastně nic, protože když si nějaká žena koupila šicí stroj, aby si vydělávala, neuměla si přečíst návod.“* (MF Dnes, Vodička 21.12.2019) Tuto situaci ale umí humanitární organizace vyřešit, nebo zlepšit. Na názorných příkladech je ukázáno, jaký má organizace smysl a vliv v dané oblasti. O kolik se zlepšila kvalita života díky přítomnosti a zásahu ze strany západní společnosti. *„Největší škola Wontanary stojí v Konakry ve čtvrti, která je vlastně slum. Ulice jsou plné odpadků, protéká tam stoka. Za zdí ale najdu jiný svět, Připomíná to francouzské lyceum za starých časů. Děti ve školních uniformách,“* *„Když vejдемe do školy, jsme ve světě naděje. Děti v uniformách, holčičky v růžovém mají copánky s barevnými korálky. Na stěně je namalovaný kačer Donald a myšák Mickey, vedle jsou nakreslené holky skákající přes švihadlo a kluci hrající fotbal.“* (MF Dnes, Vodička 21.12.2019)

Několikrát je ve člancích zmíněno, že pomoc Africe je specifická a že je náročné pomáhat tak, aby pomoc dávala smysl a byla kvalitní. Že je potřeba přemýšlet o pomoci jinak, že Afrika je jiný svět, že to jsou jiní lidé než my, v Evropě. *„Když postavíte školu a za dva roky přijedete, zjistíte, že je zchátralá a neudržovaná. Protože k tomu přišli bez vlastního přičinění a nemají k tomu žádný vztah.“* (MF Dnes, Vodička 21.12.2019) Na první pohled ale vypadá veškerá pomoc Africe pozitivně, nezištná pomoc pro státy a oblasti, které mají potíže a jsou chudé. Zatímco my žijeme v dostatku, ve vzdělaném a civilizovaném světě, a tudíž můžeme pomáhat těm druhým, kteří nežijí v tak vyspělé zemi. Ve skutečnosti tento pohled napomáhá k rozdělování světa do dvou částí.

Postkolonialismus kritizuje toto rozdělení světa, a především vnímání se jako západního, lepšího, civilizovanějšího světa, který pomáhá chudým nerozvinutým státům, které se bez této pomoci neobejdou. „*Dělat dobré věci v Africe, aby měly smysl, není jednoduché.*“ (MF Dnes, Vodička 21.12.2019) Toto je západocentrický pohled na jakoukoli pomoc jako na dobrou věc, které je vždy prospěšná. Zatímco „ti druzí“ jí nerozumí a neváží si této pomoci. V tomto přístupu je vidět jednostranné vidění světa, bez představy minoritního pohledu.

V jednom článku se upozorňuje na negativní aspekty adopcí dětí. Sponzoři dětí mají pocit, že jsou vlastníky a rodiči dětí. „*Je to trochu rozpor, rodič zní samozřejmě líp než sponzor. Ale měli jsme případy, kdy to lidé brali příliš doslova, což je problém.*“ (MF Dnes, Vodička 21.12.2019) Tudíž u nich vzniká pocit, že za jejich finanční pomoc vzniká právo a nárok zasahovat dětem do života. Nevnímají pomoc jako nezištnou, ale mají spíše pocit smlouvy – za finanční obnos, možnost (jakkoliv) ovlivňovat dětem život. „*Návštěvy dětí v Česku rozmlouváme*“ (MF Dnes, Vodička 21.12.2019) Tento problém vzniká i kvůli jednostrannému majoritnímu náhledu na svět.

Články o humanitární pomoci jsou jak dlouhé reportáže a rozhovory, ale i krátké stručné zprávy. V těch se čtenáři dozví neurčitou informaci o tom, že nějaká mezinárodní organizace¹² podpoří africké ekonomiky určitou sumou peněz. Případně je částka ještě porovnána s předchozími lety. Nic podrobnějšího článek nezmiňuje. „*Světová banka dostala příslib rekordních 82 miliard dolarů na podporu nejchudších států světa. V příštích třech letech z nich největší podíl, a to 53 miliard dolarů, připadne Africe.*“ (MF Dnes 14.12.2019) Články pouze upozorňují na skutečnost, že do Afriky proudí mnoho peněz. Což také znamená, že tyto peníze potřebuje a je závislá na pomoci západního světa.

V člancích se objevují řečnické otázky. Ty se objevují převážně na začátku článku a mají vzbudit soucit. „*Víte, jaké to je neumět si přečíst ani esemesku?*“ (MF Dnes, Vodička 21.12.2019) Takové otázky předestírají,

---

¹² Organizace Spojených Národů, Světová banka

čemu se bude článek věnovat a hned zpočátku v čtenáři vzbudit emoce. Řečnické otázky, které se objevují na začátku článků jsou ve většině případů zodpovězeny v průběhu článku. V tomto případě je na názorném příkladu ukázán složitý život negramotných obyvatel.

Články jsou psány hovorovou češtinou, objevuje se množství citově zabarvených slov. Cílem je zaujmout čtenáře a vzbudit v něm požadovanou emoci. Pro důvěryhodnost se v článku objevuje i přímá řeč ze strany místních obyvatel, které projekt kladně ovlivnil, nebo v něm vidí přínos. Články pak působí věrohodným dojmem. Cílem článku je finanční dar od čtenáře, potřebuje tudíž zaujmout vhodným způsobem, který povede k soucitu. Doporučení od místních je povzbuzením, že příspěvek peníze má smysl, protože pomůže dané lokalitě v rozvoji.

V tomto tématu se nejčastěji objevuje stát Guinea. Články v českých médiích o humanitární pomoci se věnují nejvíce této oblasti. Jsou samozřejmě zmiňovány i jiné státy jako Mosambik, Keňa nebo Etiopie. Guinea je ale zmiňována nejčastěji. Toto zjištění je překvapivé, zaměření na jeden stát, i přesto, že napříč celou Afrikou působí mnoho neziskových organizací a charit.

Tato kategorie a tyto články jsou příkladným postkoloniálním myšlením. V člancích jsou přítomny dvě skupiny. Jedna skupina – my – je západní, spásitelskou a rozvinutou společností. Tato skupina pomáhá těm druhým. O Druhou skupinou jsou oni - bez vzdělání, zdravotní péče a závislí na západní pomoci. Toto rozdělení je silně nevyvážené, vyzdvihuje jednu skupinu nad druhou a dodává pocit nadřazenosti. Články mají vzbudit silné emoce, především lítost, která následně pomáhá k tomu, že lidé přispějí na charitu. Což je cílem článku a dodává mu úspěšnost.

Téma humanitární pomoci je komplikované a náročné. Na první pohled se jedná o pozitivní téma. Pomáhat rozvojovým oblastem ve sférách jako je vzdělání a zdravotnictví, je přínosné. Stejně tak je ušlechtilá původní myšlenka bohaté části světa, která pomáhá chudé části. Pravdou ale je, že články na toto téma napomáhají rozdělení světa. Bohatá společnost si přijde nadřazena nad chudou a finanční pomocí tento vztah jen upevňuje, navíc tato

pomoc nemusí být nezištná. Finanční obnos poskytne pouze v případě dodržení určitých podmínek, které ale určí bohatá společnost. To vede k nepochopení a většímu rozdělování světa.

5.1.4. Klimatické podmínky a příroda

Články na tato témata se objevují ve všech zkoumaných médiích, tato kategorie je obecně známá, téma je blízké a snadno uchopitelné pro široké spektrum společnosti. Články se věnují především extrémním situacím. Témata jako cyklony, bouře, sucho, požáry, střety se zvířaty, pytláctví a ochrana zvířat, to jsou věci, které zná každý a všichni si umí pod těmito pojmy představit konkrétní situaci. Články jsou jak strohé, tak dlouhé a komplexní. Témata přírody a zvířat se věnují pozitivním i negativním zprávám, v případě klimatu a meteorologických jevů převažují negativní informace.

V případě článků týkajících se meteorologických jevů se většinou jedná o krátká sdělení. Nejsilnější deště a ohrožení přírodními katastrofami jsou většinou témata, která jsou stručná a strohá. Nevěnují se tomu, jak tato situace zasáhne místní obyvatele, nebo jaké mohou být následky. Jedná se o stručné konstatování o neobvyklém meteorologickém jevu. „*V Džibutsku nedávno spadlo za jediný den tolik srážek, kolik tam obvykle průměrně naprší za dva roky.*“ (MF Dnes 29.11.2019) To je zpráva, pod kterou je náročné si představit, v jaké je Džibutsko aktuálně situaci. Kolik tam běžně naprší za dva roky? Jak to zasáhlo místní obyvatele? Jsou zde povodně? Kolik milimetrů srážek to je například v porovnání s Českou republikou? Z této strohé informace je náročné si vytvořit komplexnější obraz o konkrétní lokalitě.

Oproti tomu jsou témata jako například sucho a požáry zasazovány do globálního kontextu. Tyto články jsou podstatně delší a zaměřují se na Afriku jako na kontinent, kde se dějí klimatické jevy, které je vhodné zkoumat a porovnávat. „*Tropické pralesy se vypalovaly odjakživa, avšak až letos se z toho stal skandál. Přitom třeba v Africe hořelo víc.*“ (MF

Dnes, Sládek 26.10.2019) Srovnávání s předchozími lety, s Amazonským pralesem, nebo s požáry na Sibiři, to jsou informace, které často hodnotí klimatické změny a hovoří o globálním oteplování. Články jsou ale zaměřeny především na tuto globální a všeobecnou „vědeckou“ problematiku a neřeší lokální dopady těchto problémů. Jak tyto podmínky ovlivňují místní obyvatelstvo a například lokální zemědělství, to články nezkoumají. Afrika je zajímavou lokalitou, kterou je vhodné zkoumat vzhledem k

Příroda a zvířata jsou africkým tématem, které je blízké každému. O tomto tématu je možné psát v kterékoli roční období, vždy je možné psát o pytláctví, mizení původních druhů z pralesů. „*Gorily ze všeho nejvíc ohrožuje dřevěné uhlí, byznys za 37 milionů dolarů.*“ (MF Dnes, Vodička 11.5.2019) Nebo naopak o ochraně zvířat a jejich návratu do divočiny. „*Jedná se o největší transport nosorožců do Afriky.*“ (Právo, Prouza 21.6.2019) Samozřejmě se objevují i články, které reagují na extrémnější situaci jako je divokost a nevyzpytatelnost zvířat. Několik článků se věnuje ušlapání slony, napadení lvy, nebo dalšími střety se zvířaty „*Udupal ho slon a sežrali ho lvi.*“ (Blesk 9.4.2019) V jednotlivých zprávách se čtenář dozvídá, že příroda dokáže být nebezpečná. Články pojednávající o exotické fauně v africké přírodě zobecňují a zjednodušují pohled na Afriku jako na jednolitý celek, kam jezdí turisté na safari.

Články o přírodě v Africe jsou často doprovázeny fotografií zvířat, nebo přírodními scenériemi. To znázorňuje zajímavost a exotiku těchto lokalit pro českého čtenáře. Tón článků je osobnější a v případě článků o zvířatech je zvolen i hravý jazyk. „*Nosorožcům zabukovali let do Rwandy.*“ (Právo, Prouza 21.6.2019) Z fotek a jazyka vyplývá určitá volnost, zábava a rozptýlení, které články přinášejí.

Oproti tomu články o klimatických podmínkách se snaží určitý odstup. V článcích se objevují odkazy na zahraniční média a zdroje, které se věnují tomuto tématu. Případně jsou citováni odborníci z dané oblasti.

Tyto články znázorňují, že v Africe je sucho a teplo „*Počínaje víkendem dorazí z Afriky do Evropy vlna veder*“ (MF Dnes 2019). Dále v Africe žije množství exotických zvířat. Je to taková univerzální představa

Afriky, která sama o sobě není škodlivá, ale rozhodně se nevztahuje na celé území Afriky stejným způsobem¹³. Toto téma je důležité, ale tím, že není komplexně zpracované zjednodušuje pohled na Afriku jako takovou.

5.1.5. Migrace

Článků, které se dotýkají tohoto tématu je nejvíce. I přesto, že největší migrační krize již pominula, je toto téma nejčastější v souvislosti s Afrikou. Současně je to téma, které se úzce prolíná s dalšími tématy jako terorismus, ekonomika nebo politika. Migrace z Blízkého Východu a z Afriky vzbuzuje velkou odezvu a reakce od roku 2015, kdy byly počty uprchlíků v rámci statisíců a celá Evropa řešila, jak v této situaci postupovat. Od té doby se situace uklidnila, počty migrantů klesly, ale obavy a strach jsou ve společnosti stále přítomny. To se odráží i v médiích, kdy je toto téma v souvislosti s Afrikou nejčtenější.

Nejčastěji jsou v člancích zmiňovány země: Itálie, Španělsko a Řecko. Tyto „narázové“ státy řeší problém migrace nejintenzivněji. *„Zatímco loni bylo hlavní vstupní branou migrantů do Evropy Španělsko, předtím Itálie, teď přijalo tuto úlohu opět Řecko.“* (MF Dnes, Sládek 2.11.2019) Přes Středozemní moře připlouvají nejčastěji z Libye migranti na lodích. Proto je téma migrace spjata nejvíce s těmito jižními státy. V člancích se řeší konkrétní politika daných států vůči migrantům, srovnávání počtů s předchozími roky a stejně tak porovnání mezi „narázníkovými“ státy vzájemně. *„Rekordní rok 2018. Španělé prostě zjistili, že ani Pyrenejský ostrov není nafukovací. Jejich země se stala pro pašeráky lidí hlavní vstupní branou do Evropy a uprchlíků rychle přibývalo. Itálie se naopak po červnovém nástupu šéfa vnitra Mattea Salviniho před další migrací uzavřela. Tím více zesílil tlak na západ Evropy.“* (MF Dnes, Sládek 21.1.2019)

Články se často zaměřují na konkrétní situaci, kterou daný stát (nejčastěji Španělsko, Řecko, Itálie) řeší. *„Soud vyhověl neziskovkám,*

---

¹³ Africký kontinent je rozlohou 3x větší než Evropa, krajina zde rozhodně není monolitická. (The World bank)

imigranti míří do italských vod. Loď nevládní organizace Proactiva Open Arms včera vplula se 147 africkými migranty do italských vod.“ (MF Dnes, Sládek 16.8.2019) Na základě této konkrétní situace je rozepsán širší aspekt problému, a případně reakce a politika dotyčného státu. *„Humanita neznamená pomáhat pašerákům lidí a nevládním organizacím, reagoval Salvini.“* *„Itálie i sousední Malta se letos usilovně snaží přiškrtit proud nelegální migrace do Evropy. Uzavřely své přístavy lodím neziskovek, které vyzvedávají imigranty u Libye.“* (MF Dnes, Sládek 16.8.2019)

V těchto článcích jsou (na rozdíl od ostatních témat) velmi často zmiňována konkrétní čísla. Jedná se o přesné číselné údaje migrantů. Těch, které země přijala, vyhostila, zachránila, kolik migrantů zemřelo, kolik lidí v denním průměru země musí přijmout a podobně. *„Od začátku roku připlulo do Španělska přes Středozemní moře 14 500 migrantů dalších 3 500 se jich do Španělska dostalo v Maroku překonáním dvou španělských enkláv Ceuta a Melilla. Proti stejnému období v loňském roce to tak bylo o 39 procent méně. Do Řecka přišlo letos 26 770 migrantů, z toho asi 20 000 přes moře, zbytek dorazil z Turecka před pozemní hranicí“* (MF Dnes 17.8.2019) Tato čísla jsou mezi sebou vzájemně porovnávána a vyhodnocována v meziročních rozdílech. Názorná čísla se ve článcích projevují i v případech počtu migrantů na lodích. Velmi často články pojednávají o tom, že loď s určitým počtem migrantů má problém zakotvit, nebo který stát loď s tímto počtem migrantů přijal. *„Dva gumové čluny s téměř 150 migranty mířícími do Evropy...“* (Právo 13.5.2019)

Se články je velmi často spojena kritika migrační politiky Evropské Unie. Z článků je patrné, že migrační problematiku řeší především tři jižní státy: Itálie, Španělsko a Řecko. *„Obě země kritizují EU za její neschopnost migrační krizi řešit. Přes počáteční neochotu si ale evropské země novou skupinu migrantů rozdělí.“* (MF Dnes, Sládek 16.8.2019) Články kritizují EU za to, že sama problematiku neřeší a nechává problémy na státech jižní Evropy.

Články věnující se konkrétně českému přístupu vůči migrační krizi je málo. Články se zabývají pouze finanční pomocí, kterou Česká republika

pošle na pomoc s bojem proti nelegální migraci. „*Na prevenci pošle nelegální migrace, ochranu opuštěných dětí nebo na podporu zdravotní péče pošle ministerstvo vnitra do států severní Afriky a Jordánska 68 milionů korun. Dalších pět milionů půjde na léčbu očních onemocnění v Burkině Faso.*“ (Právo 9.7.2019) „*Vláda uvolní další stamiliony na prevenci migrace z Afriky.*“ (Právo, Adamičková, Königová 16.9.2019)

Část článků upozorňuje na nelegální migraci, která probíhá na pevnině. Konkrétně se jedná o migranty, kteří jsou převáženi v autech, nebo v dodávkách. Někdy s vědomím řidiče, který je převáží do jiné země nelegálně a nechává si za toto převaděčství platit. Jindy se jedná o případy, kdy se migranti tajně schovají v prostorách návěsu apod. a řidič si této skutečnosti není vědom. „*Belgická policie našla na parkovišti u dálnice na severu země dvanáct živých migrantů ukrytých v kamionu s chladicím zařízením. Policisty přivolal řidič vozu, který pojal podezření, že veze černé pasažéry*“ (MF Dnes, 2019)

Pohledu ze strany migrantů se nevěnuje žádné z médií. Není zde zmiňován žádný konkrétní příběh, specifické podmínky. S čím se migranti musejí na cestě potýkat, jaké jsou důvody migrace do Evropy, jak se cítí a jak aktuálně žijí. Stejně tak se články přílišnou pozornost podmínkám, v jakých uprchlíci žijí. Pouze jeden článek hovoří o špatné situaci v uprchlických táborech. „*Uprchlické tábory na řeckých ostrovech Lesbos a Samos jsou přeplněné. Je to místo zmaru, situace se přitom stále zhoršuje, přibývá tam násilí.*“ (MF Dnes, Sládek 2.11.2019)

Žádný z článků se nevěnuje důvodům a motivacím, proč migranti odcházejí/utíkají ze svých rodných zemí v Africe. Nikdo nevěnuje pozornost podmínkám, ve kterých žijí. Že lidé neodcházejí ze své rodné země bez příčiny. Jaká je v jejich zemi ekonomická situace, politická situace, zdali lze v lokalitě najít práci a jaké je bezpečnostní situace? Na to se články neptají a ani nepřinášejí žádné odpovědi. Na ekonomické migranty se nahlíží velmi negativně, bez zamyšlení se nad tím, že ekonomické podmínky jsou pro život jedny z nejdůležitějších. V momentě, kdy jsou ekonomické podmínky v dané zemi nedostatečné, je logické, že se lidé budou přemísťovat na jiná místa.

V tomto případě se jedná o Evropu, kterou Afričané vnímají jako bohaté místo pro lepší život.

Články na toto téma jsou psány zjednodušeně jen z „našeho“ evropského úhlu pohledu. Články se zabývají počty migrantů, kteří přicházejí do Evropy, ukazují problematiku přechodu hranic. Ale pouze z pohledu skupiny, která má problém s migranty proudících ze zahraničí. Jednotvárný pohled, která řeší pouze „náš“ problém s migrací. Druhý pohled, který v českých médiích není přítomen, je právě pohled ze strany migrantů. Toto uzavření a nepochopení ze strany západu postkolonialismus kritizuje, nelze popisovat realitu pouze z jedné strany světa.

Články rozdělují společnost a svět na dvě části. Česká republika je v těchto člancích součástí západního světa, Evropské Unie. Náročná problematika migrace ještě vyostřuje rozdíly mezi dvěma světy a zvyšuje napětí pro obě skupiny. Současně komplikovaná situace prohlubuje nadřazenost a odstup západní skupiny, která má obavy o svou pozici a status quo.

Hovorový a neformální jazyk přítomný v člancích naznačuje že je téma pro čtenáře známé. Autor v některých případech již ani nevypisuje celé spisovná názvy. Hovorová zkratka je vnímána jako srozumitelná a dostačující. Jedná se například o používaný zkrácený pojem „neziskovka“. Určitá neformálnost článků je pravděpodobně způsobena i tím, že se o tématu píše konstantně již několik let.

Články se pokouší o určitý odstup od tématu, v některých vyjádřeních jsou ale přítomna citově zabarvená slova, které poukazují na autorův názor. Jedná se například o frázi „*politici suše říkají*“ (MF Dnes, Sládek 21.1.2019) z této fráze je zřejmé, že jsou dle autora nedostatečně empatictí k problému. Stejně tak fráze „*je to místo zmaru*“ (MF Dnes, Sládek 2.11.2019) je poznamenána autorovým náhledem na problém a situaci.

5.1.6. Sport

Sport je především v deníku Blesk tématem, které je nejvíce spojováno s Afrikou. Samozřejmě se tomuto tématu nevěnuje pouze deník Blesk, je ale periodikem, které se mu věnuje nejvíce. Všechna periodika k tématu sportu přistupují podobně. Pouze v minimálních případech se jedná o články, které hovoří o sportu ve smyslu afrických sportovních výsledků a utkání afrických týmů. Většina článků se věnuje Africe pouze jako místu, které je zajímavé a přínosné pro náš, evropský sport. To znamená, že se zmiňují především o přichozích hráčích z Afriky (přestupy fotbalistů apod.), nebo jako lokalitě, kde probíhají významná utkání (evropských, nebo světových týmů, pohárů, mistrovství,..), dále je Afrika zmiňována jako vhodné místo pro rekonvalescenci našich sportovců. Konkrétní témata a příklady jsou rozebrány níže v této podkapitole.

Afrika je v mnoha člancích zmiňována především jako lokalita, kde se odehrávají významná utkání, světové zápasy, mistrovství světa, významné rekordy a další sportovní události. „*Golfový turnaj European Tour v jihoafrickém Malelane vyhrál Španěl Pablo Larrazábal (36), i když ho trápil puchýř na noze.*“ (Blesk, 2.12.2019) V těchto člancích je Afrika pouze lokalitou, články nehovoří o Africe jako takové. Věnují se pouze dané události, u které je mimoděk zmíněno i místo konání, což je Afrika.

Afrika je v těchto člancích nejčastěji zmiňována jako kontinent, odkud do českých týmů přestupují hráči. Jako oblast s množstvím talentů, v českých médiích se objevuje důraz především na fotbalové hráče. „*Podle sportovního ředitele Slovanu Zdeňka Koukala však o Oskara opravdu zájem mezi českými i zahraničními kluby opravdu existuje a může se stát, že v nejbližších dnech či týdnech fotbalista z Libérie ze severočeského klubu odejde.*“ (MF Dnes, 9.8.2019) Články se zmiňují o sportovcích z Afriky, kteří přichází do českých týmů, nebo do světoznámých klubů. Současně se zmiňují o jejich výkonech, nebo hovoří o afrických sportovcích u nás, kteří budou odcházet do zahraničí.

Sportovní soustředění v této oblasti jsou také často zmiňována. Sportovci jezdí do Afriky na předsezónní tréninky, ale i na rekreaci a

rekonvalescenci. Mnoho afrických států má vhodné podmínky pro tyto cesty a důvody pobytu. Články se nejčastěji zabývají konkrétními českými sportovci, kteří do určité oblasti odjíždění, případně přímo poskytují rozhovor, ve kterém je zmíněno toto téma. „*Před čtyřmi lety se vytrvalec Jiří Homoláč poprvé sbalil a místo tradičních tréninkových destinací vyrazil na vlastní pěst do Keni. Motto jeho cesty znělo: Kde jinde se stát lepším běžcem než v zemi, odkud ti nejlepší pocházejí?*“ (Právo, 6.4.2019)

Téma sportu je úzce propojeno také s dalšími tématy a kategoriemi. Například s humanitární pomocí. Články se zmiňují jak o pomoci, která jde do Afriky i za účelem sportovního vyžití. „*Nábytek, školní pomůcky, šicí stroje, zdravotní pomůcky, zemědělské nářadí, ale i sportovní potřeby, oblečení a obuv už začínají využívat chudí vesničané za zambijské Chiparamby, kam pomoc směřovala.*“ (Právo, 28.2.2019) Případně se články věnují dobročinným sportovním zápasům, kdy výdělek putuje na humanitární pomoc do afrických států.

Jednu výjimku, kdy se zmiňuje konkrétní africký tým však články mají, jeden jihoafrický tým se dostal do povědomí celého světa a zmiňují se o něm i česká média. Jedná se o ragbyový tým z Jihoafrické republiky. V loňském roce totiž proběhlo mistrovství světa v ragby a Jihoafrická republika se v něm stala vítězem. „*Po měsíci a půl trvajících bojích se o titul mistrů světa v ragby poperou tvrdáci Anglie a Jihoafrické republiky.*“ (Blesk 2.11.2019) Články se v těchto případech dokonce zmiňují o Africe. Jedná se o obraz Jihoafrické republiky, jak ta reaguje na mistrovství a je nastiňována dokonce politická situace a to, jakou má vítězství pro obyvatele a politiky důležitost. „*Pokud vyhraje, lidé zapomenou na neshody a celá národ se zase spojí. To by pro nás byla ta největší odměna.*“ „*Těžko si představit, co by se v zemi stojící na pokraji občanské války dělo po porážce.*“ (Blesk 2.11.2019)

Články vzbuzují o Africe zjednodušenou představu. Je to kontinent, odkud pochází mnoho nadaných fotbalových hráčů, běžců a dalších sportovců. Je to také místo, kde se dá příjemně odpočívat, jezdit na dovolenou a rekonvalescenci. Jiné aspekty Afriky ale zmiňovány nejsou. Není

reflektován žádný africký sport, nebo africká utkání. V případě lokality pro sport se nehovoří o přínosu pro místní obyvatele, o jejich názoru na konkrétní sportovní událost. O Africe je psáno jako o místě, kde se dějí zajímavé události, nicméně zájem o samotnou Afriku chybí.

Články jsou psány sportovním jazykem, který je hovorovější a neformálnější. „*Tenhle Costův zákrok byl tutově na vyloučení.*“ (Blesk 26.4.2019) V těchto článcích se nepojednává o žádná odborná, či zásadní témata, ke kterým by bylo potřeba formálního jazyka. Stejně tak jsou články směřovány na část obyvatel, které je blízký sportovní a neformální jazyk, který je se sportem úzce spjatý.

Afrika v článcích povětšinou není v centru dění. O Africe se mluví především zprostředkovaně. Zaměření na Afriku je spíše ve smyslu třetí strany, jako na oblast, na kterou je pouze nahlíženo, ale zájem je velmi omezený a orientovaný na český sport, případně světový sport.

U těchto článků jsou dvě varianty vizuálního zpracování. Články jsou buď krátké a strohé – častokráté výsledky, nebo jednoduché informace, které jsou bez zvýraznění v textu. Nebo se naopak jedná o články, ke kterým je přiřazena fotka – z konkrétního zápasu, zákroku a podobně. V případě fotek se jedná o důležitější článek a událost, který navozuje bližší atmosféru.

5.1.7. Přirovnání k Africe/srovnání s Afrikou

Tato kategorie je odlišná od předchozích kategorií. Nezabývá se totiž žádným konkrétním tématem jako je politika, ekonomika apod. Články totiž nezmiňují Afriku v souvislosti s tématem článku, ale pouze používají Afriku pouze jako přirovnání.

Ani v jednom případě se nejedná o pozitivní příklad. Všechna přirovnání jsou negativní, Afrika je brána jako špatný příklad a přirovnání k Africe má význam kritické situace a selhání. „*Epidemie ochromuje ostrovní stát, nemocný je každý 170 člověk. Zprávy z ostrovní republiky Samoa v jižním Pacifiku připomínají nejhorší okamžiky epidemie eboly v Africe.*“

((MF Dnes, Vodička 20.11.2019) Stát Samoa nezvládá epidemii spalniček, tj. jiné nemoci, než je ebola. Přesto je ale použito příměru s Afrikou. V článku není jakkoli jinak zmíněna situace v Africe. Z tohoto přirovnání je zřejmý náhled na Afriku jako na kontinent plný nemocí, který nezvládá krizové situace a epidemie.

Srovnání s Afrikou je používáno v případech, kdy je Africký postoj překvapivý. V těchto případech není srovnávána Afrika jako celek, ale konkrétní africké státy. „Podle Globální iniciativy pro ukončení veškerého tělesného trestání dětí dosud zavedlo příslušně právní normy sedmapadesát světových zemí. Jsou mezi nimi i takové, kde byste to možná nečekali. Například Keňa, ... Benin, nebo Jižní Súdán.“ (MF Dnes, Kryzánek 5.10.2019) Vyjádření překvapení nad tím, že Afrika není jen zaostalým územím, je velmi omezené a stereotypní. Z takových překvapivých srovnání je zřejmé, že obraz Afriky je v české společnosti velmi jednotvárný, zjednodušený a plný zkreslených představ.

Srovnání s africkými zeměmi může být také použito ve smyslu poukázání na nízkou úroveň. „Česko patří v pružnosti procesu povolování staveb mezi nejhorší na světě. V loňském žebříčku světové banky obsadila ČR 156. místo ze 190 zemí. Lépe se umístily Ukrajina, Indie i mnohé africké země.“ (Právo 11.7.2019) Tento průměr ukazuje velmi špatnou úroveň. V tom smyslu, že dokonce i některé zaostalé africké státy jsou na tom lépe. Toto srovnání je ponižující, je zřejmá nadřazenost a určité pohrdání těmito zeměmi. Dále je v takovém srovnání přítomné rozdělení světa a údiv nad tím, že naši, vyspělou, část světa v určitých aspektech převyšují státy z druhé, zaostalé, části.

Na první pohled by se z těchto článků mohlo zdát, že se jedná o pozitivní situace, kdy je ukázáno, že Afrika má mnoho co nabídnout a čím překvapit. Že se nejedná pouze o zaostalý kontinent, který je ve vyspělosti daleko za Českou republikou. Pravdou ale je, že těmito průměry je Afrika ponižována.

5.1.8. Vyhodnocení analýzy

Poslední podkapitolou analytické části je shrnutí a vyhodnocení zkoumaných článků. A také celé kapitoly. Toto zhodnocení současně odpovídá i na výzkumnou otázku: Jak se česká média vyjadřují o Africe a jaký je diskurz o tomto tématu.

Česká média se o Africe snaží psát s určitým odstupem. Pravdou ale je, že o Africe referují s nadřazeností západního světa. Tento fakt se skrývá v jednostranném pohledu na dané téma, v jazykových nuancích a v dualitě článků, kdy je Afrika řazena do druhé, horší části světa.

Toto postkoloniální rozdělení světa na dvě části je přítomno v člancích nejvíce. Afrika je vnímána jako chudá, zaostalá část, které je závislá na penězích a pomoci ze západu. Součástí západu je i Česká republika, která se vyhraňuje a vymezuje vůči Africe jak obsahem, tak jazykem článků. Prakticky ve všech kategoriích je přítomno rozdělení světa. Ať už se jedná o politiku, humanitární pomoc, nebo migraci. Všechna témata napomáhají k rozdělení a pocitu nadřazenosti.

Některé články na první pohled působí obsahově v pořádku a objektivně. Když je ale analýze podrobena i jazyková stránka, je zřejmé, že články jsou psány z majoritního a západního pohledu. Jsou zde přítomny jevy jako přirovnání, přímá řeč i první osoba množného čísla. Z tohoto aspektu je zřejmé že je nezbytné články zkoumat komplexně a vzít v analýzách v potaz oba aspekty, které jsou vzájemně neoddělitelné.

Ve většině zkoumaných článků ale jazyk podporuje obsah a tyto dvě části jsou ve vzájemném souladu. Jazyková stránka podporuje obsahové rozdělení světa a nadřazenost západu. Jazykové příměry mohou být pro články přínosem, protože zvyšují čtivost a tempo článku. Nicméně mohou být na škodu, protože tato spojení jsou zjednodušená a případně i stereotypní. Nejedná se ale pouze o příměry a slovní spojení, jazykové nuance, nebo i jejich absence je schopna přiblížit čtenářův pocit z daného článku.

Důležitým bodem pro česká média i společnost je ve vztahu k Africe nezájem. Mnohá témata jsou velmi krátká, strohá a stručná. V člancích chybí

komplexnější informace, vysvětlení, popis. Informace v některých případech může postrádat smysl, protože nemá žádnou vypovídající hodnotu a čtenář nemá možnost informaci zařadit do nějakého komplexního obrazu, představy. Jedná se o krátké zprávy jako jsou například procentuální výsledky voleb.

Nezájem je součástí postkoloniálního rozdělení světa, neboť určitá část světa „není hodna“ aby se informovalo o jejich událostech, problémech nejen komplexněji, ale aby se o nich vůbec informovalo. Tento nezájem svědčí o nadřazenosti západu, kdy se západ zajímá pouze o svou vlastní, západní část světa. Toto nerovnoměrné informování zasahuje nejen Afriku, ale také Jižní Ameriku a Asii.

Množství článků, které jsou psány pouze ze západního pohledu vede ke zjednodušenému pohledu na celou Afriku. Například články o klimatických podmínkách, přírodě a sportu nabízejí líbivý obraz, který ale nevykresluje plnou realitu. Informace jsou často nekomplexní a nabízí stereotypní obraz, na který je čtenář zvyklý. Tyto informace společnost utvrzují v jednotvárných názorech a představách, které jsou ale nepřesné.

Média se prakticky nezabývají pohledem Afriky. V člancích je přítomen pouze evropský jednostranný pohled na danou situaci. Tato absence nezápadního pohledu je velmi důležitá, protože bez druhého pohledu společnost nevnímá, že existují pohledy dva. Současně s tímto neuvědoměním a nepoukázáním na druhou stranu věci se společnost utvrzuje v tom, že její názor je jediným a také jediným správným. Díky této absenci druhého pohledu západní společnost neuvědomuje svou dominanci ve světě, nebo konkrétně v České republice.

Utvrzováním jediného dominantního pohledu v médiích je upevňována moc majoritní skupiny, případně západního světa. Problémy minoritní skupiny se proti tomu zdají jako malicherné a neexistující, protože západ není vystaven konfrontaci jiného pohledu ze strany minority.

Článků na téma Afrika, které se skutečně Africe věnují není mnoho. Za celý rok se jedná o 325 článků, které hovoří o Africe. Samo množství článků také poukazuje na určitý nezájem o toto téma ze strany českých médií i české společnosti. Tato skutečnost odráží následný nedostatek komplexních

informací i dat. Malé množství článků také poukazuje na nedostatečnou diverzitu článků a majoritní pohled na události.

6. Závěr

Poslední kapitola se věnuje shrnutí a vyhodnocení diplomové práce. Současně zodpovídá výzkumnou otázku a reflektuje cíl práce.

V první kapitole věnující se postkolonialismu byla vysvětlena tato teorie i její důležitost a místo v současném světě. Ve světě, který je výrazně rozdělen a k minoritám a zemím třetího světa se stále chová s určitým despektem. Ale západ má díky své nadřazené pozici a snazšímu vidění světa pocit, že svět rozdělen není a posledním krokem v dosažení rovnosti byla dekolonizace.

Postkolonialismus kritizuje právě tento zjednodušený náhled na svět a otevírá téma současného rozdělení světa, diskriminaci v něm a přítomnost stereotypů. Snaží se upozorňovat na to, že majoritní pohled se liší od minoritního. Toto téma samo o sobě je pro mnoho států bolestivou a nepříjemnou historií, kterou nechtějí otevírat. Přiznat si současný rozsah a pokračování problémů není snadné.

Kapitola se zabývala i tím, že je tato teorie poměrně široká a její uchopení do určité míry záleží na každém výzkumníkovi osobně. Současně kapitola popisovala konkrétní případy na základě kterých je pro majoritní společnost snazší si uvědomit, že problém rozdělení společnosti a světa skutečně existuje a být minoritou není snadné.

Dále práce popisovala kritickou diskurzivní analýzu, která byla použita jako metodologický rámeček. V této části se práce zaměřila na jazykovou dominanci v diskurzu. Diskurz jako obsah lidské komunikace obsahuje i ustálená slovní spojení, která jsou stereotypní, diskriminační a rozdělující společnost. Tato metodologie se cíleně zaměřuje na vyhledávání nerovností v textech a jejich kritiku. Tématem je opět pozice moci a dominantního skupiny, který si své privilegované postavení neuvědomuje.

Kritická diskurzivní analýza v této diplomové práci je zaměřena sociokognitivním směrem dle Van Dijka. I tato metodologie je rozsáhlá s hůře uchopitelná, práce se ale zaměřovala pouze na část tu metodologie, která je podstatná pro tuto práci.

Tato část práce se zabývala i vymezením pojmu diskurz, který je pro tuto práci podstatným. Diskurz v této diplomové práci je zaměřen na tištěná média. Obsah diskurzu je velmi důležitý, protože ovlivňuje celospolečenská myšlení a atmosféru ve společnosti. Vztah mezi diskurzem a společností je vzájemný, obě tyto složky se navzájem ovlivňují. Názory společnosti jsou důležité, protože přímo ovlivňují politickou reprezentaci. Ta na tyto nálady a názory reaguje, a to ovlivňuje politiku jak uvnitř státu, tak zahraniční politiku.

V práci následovala konkrétní metodologická kapitola, která přesně popisovala postup analýzy. V této části bylo popisováno, jaká data byla použita, za jaké období a jak byla data získávána. Bylo přesně vysvětleno, jaké články byly vybrány proč a na základě jakých klíčových slov. Kapitola přímo předchází analýze článků a věnuje proto se konkrétním postupům, které byly použity v analytické kapitole.

Tato kapitola se pojmenovávala konkrétní kódy, které byly v člancích vyhledávány a následně zpracovávány a hodnoceny. Skrze tyto kódy jsme se dozvěděli, jakým způsobem se o Africe v českých médiích hovoří.

Jak se česká média o Africe vyjadřují bylo výzkumnou otázkou a odpověď na ni byla popsána v předchozí kapitole. Analýzou článků bylo zjištěno, že česká média mají k Africe odtažitý vztah, který je ovlivněn západním viděním světa. Ač byla v některých člancích přítomna nejistota, zdali k západnímu světu Českou republiku řadit, je výsledek více než zřejmý.

Články referují o Africe z pohledu nadřazeného západního světa, který nabízí pouze majoritní pohled na události „Třetího světa“. Z článků je patrné rozdělení světa na lepší a horší část. Rozdělení společnosti a světa se odráží prakticky ve všech zkoumaných a popisovaných tématech a kategoriích.

Diskurz o tomto tématu je více než pestrý, témata se věnují politice, humanitární pomoci, sportu, ale i drogám, klimatu, kriminalitě a dalším. Bylo analyzováno více než 300 článků za jeden rok. Toto množství již poskytuje určitou představu o diskurzu, který se věnuje Africe. Je zřejmé, že tento diskurz poukazuje na rozdělení světa. Postkoloniální teorie

Podstatným problémem je v článkách ale určitý nezáměr a absence komplexních informací. Tento problém ukazuje určité zaměření pouze na sebe a svou západní skupinu. Zjednodušené a omezené vnímání světa jako místa, kde je západní skupina nadřazena a její hodnoty a pohled na svět je jediným správným. Nezáměr byl projevován například v článkách o terorismu, kdy teroristickým útokům na území Afriky není přikládána důležitost.

Téma Afriky je pro českou společnost často něčím exotickým. Krajina, která je vhodná pro turistické výlety, protože jsou zde zajímavá zvířata a příjemné podnebí, Současně je ale Afrika vzdáleným kontinentem, který je zaostalý, závislý na humanitární pomoci a je zde nebezpečí terorismu.

Toto zjednodušení vidění světa nám ale brání vidět Afriku jako rovnocenného partnera. Oblast Afriky má velký potenciál, který ale kvůli optice zjednodušeného vidění světa nejsme schopni plně reflektovat. V ten moment se Česká republika připravuje o možnost ekonomické spolupráce, investic, partnerství a samozřejmě i o možnost zisku.

Cílem práce bylo zjistit, jak se píše o Africe. Předchozí kapitola popisovala konkrétní oblasti a témata, o kterých se píše. Témata jako je sport, politika, terorismus a další nám ukázala, jaká témata jsou pro českou společnost důležitá a také jak o nich média referují. Také zjistila, že diskurz o Africe je zjednodušený a rozdělující. V jednotlivých analýzách se práce zabývá také tím, jaký je dopad takových článků na českou společnost. Že Afriku vidí jako zaostalý kontinent a v takových představách a názorech přetrvává. Média totiž tyto zjednodušené a ustálené představy utvrzují.

Závěry práce jsou přínosné, a ne zcela překvapivé. Potvrzují postkoloniální teorii, která hovoří o rozdělení světa, nadřazenosti západu, dominanci majoritní skupiny, a zjednodušenému náhledu na svět. Současně ruku v ruce bylo zřejmé, že kritická diskurzivní analýza je vhodně vybranou metodou z důvodu zkoumání jak jazykové, tak obsahové podstaty. V analýze se ukazuje důležitá funkce jazyka jako nositele, nebo potvrzovatele informace, která není na první pohled pro čtenáře zřejmá.

Práce byla psána z pohledu příslušníka majoritní skupiny, kdy tato skupina je součástí západního světa. Je nezbytné zdůraznit, že byť se práce

snaží o co největší odstup a objektivitu, nelze ji vždy zcela obsáhnout. Práce tuto objektivitu buduje skrze předem dané kódování. Nicméně zde absentuje pohled minority, jehož osobní zkušenost je nenahraditelná a odlišná.

7. Prameny a literatura

Elektronické zdroje

Deník Blesk. Dostupné na: www.blesk.cz (30.9.2020)

Deník Právo. Dostupné na: www.pravo.cz (30.9.2020)

Holotová, Jiřina. 2018. „Do Evropy proudí psychicky nemocní, analfabeti a kriminálníci z Afriky.“ *Blog Mladá Fronta Dnes*. 2.srpna 2018. Dostupné na: <https://holotova.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=672666> (23.8.2020)

Mediální skupina MAFRA. Dostupné na: www.mafra.cz (30.9.2020)

Petrík, Lukáš. 2015. „Migranti z Afriky a Asie jsou největším ohrožením Evropy, řekl nám Andrej Babiš. Evropě prý hrozí zhroucení. A kníže, Filip Čunek či Laudát vzkázali...“ *Parlamentní listy*. 10.srpna 2015. Dostupné na: <https://www.parlamentnilisty.cz/politika/poslanecka-snemovna/Migranti-z-Afriky-a-Asie-jsou-nejvetsim-ohrozenim-Evropy-rekl-nam-Andrej-Babis-Evrope-pry-hrozi-zhrouceni-A-knize-Filip-Cunek-ci-Laudat-vzkazali-392636> (25.8.2020)

Šalounová, Kateřina, Hyláková, Klára. 2020. *Rudá Právo* byly noviny se světovým formátem a obrovským nákladem, které ale tolik lidí nečetlo. Dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/media/3188409-rude-pravo-byly-noviny-se-svetovym-formatem-a-obrovskym-nakladem-ktere-ale-ve> (30.9.2020)

Unie Vydavatelů. 2020. Výzkum čtenosti tisku. Dostupné na: http://www.unievychdavatelu.cz/cs/unie_vydavatelu/medialni_data/vyzkum_c_tenosti

The World Bank. 2020. Data: Land area. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.TOTL.K2?locations=ZG>

Tištěné zdroje

- Adamčíková, Naďa, Königová, Marie. 2019. „Vláda uvolní další stamiliony na prevenci migrace z Afriky.“ *Právo*. 16.září 2019, 1
- Drulák, Petr, Horký, Ondřej. 2010. *Hledání českých zájmů. Obchod, lidská práva a mezinárodní rozvoj*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.
- Blesk*. 2019. „Jednou větou.“ 2.prosince 2019, 15
- Blesk*. 2019. „K čemu máte video?!“ 26.dubna 2019, 7
- Blesk*. 2019. „Spojí je triumf?“ 2.listopadu 2019, 6
- Fanon, Frantz. 2011. *Černá kůže, bílé masky*. Praha: Tranzit
- Fairclough, Norman. 2010. *Critical Discourse Analysis*. 2. rozš. a vyd. New York: Routledge
- Fairclough, Norman. 1989. *Language and Power*. London: Longman
- Hiddleston, Jane. 2009. *Understanding Postcolonialism*. New York: Routledge
- Horký - Hlucháň, Ondřej, Profant Tomáš a kol. 2015. *Mimo Sever a Jih*. Praha: Ústav mezinárodních vztah
- Kidd, Mary-Anna. 2015. *Archetypes, stereotypes and media representation in multi-cultural society*. Moskva: Elsevier Ltd
- Kryzánek, Ladislav. 2019. „Konec bití dětí, rozhodli Skotové.“ *Mladá Fronta Dnes*. 5. října 2019, 8
- Kryzánek, Ladislav. 2019. „Proč se bát Číny.“ *Mladá Fronta Dnes*. 5.prosince 2019, 8
- Lánský, Ondřej. 2014. *Postkolonialismus a dekolonizace: základní vymezení a inspirace pro sociální vědy*. Sociální studia - Centrum Globálních Studií. Praha: Univerzita Karlova
- Lazarus, Neil. 2004. *The Cambridge Companion to Postcolonial Literary Studies*. Cambridge: University Press
- Lew, Alan A., Hall, Michael C., Williams Allan M. 2008. *A Companion to Tourism*. Oxford: Blackwell Publishing
- Loomba, Ania. 2015. *Colonialism/Postcolonialism*. 3. vyd. New York: Routledge

- Lopez, Alfred. 2014. *Posts and Pasts: A Theory of Postcolonialism*. New York: Sunny Press
- Mladá Fronta Dnes*. 2019. „Džihádisté pobili v kostele 14 lidí.“ 3.prosince 2019, 8
- Mladá Fronta Dnes*. 2019. „Migranti mění Španělsko zase za Řecko.“ 17.srpna 2019, 7
- Mladá Fronta Dnes*. 2019. „Nejtragičtější nehoda lodí s migranty.“ 27.července 2019, 7
- Mladá Fronta Dnes*. 2019. „Oskar z Liberce do Manchesteru City neodejde.“ 9.srpna 2019, 9
- Mladá Fronta Dnes*. 2019. „Pomoc chudým státům dosáhne dvou bilionů.“ 14.prosince 2019, 9
- Mladá Fronta Dnes*. 2019. „Útok na turisty v Gíze má nejméně 12 zraněných.“ 20.května 2019, 8
- Mladá Fronta Dnes*. 2019. „Za den napršelo víc než za dva roky.“ 21.listopadu 2019, 8
- Mladá Fronta Dnes*. 2019. „Zmařili jsme pokus o převrat, prohlásil etiopský premiér.“ 24.června 2019, 8
- Moore-Gilbert, Bart, Stanton, Gareth, Maley, Willy. 1997. *Postcolonial criticism*. New York: Routledge
- McEwan, Cheryl. 2009. *Postcolonialism and Development*. New York: Routledge
- Nayar, Pramod K. 2010. *Postcolonialism: A Guide for the Perplexed*. London: Continuum
- Nestercova, Jelizaveta. 2019. „Ruský tah na Afriku“ *Mladá Fronta Dnes*. 25.října 2019, 6
- Osoba, Michal. 2019. „Homoláč v keňském ráji: kozí žaludky i studená voda.“ *Právo*. 6.dubna 2019, 8
- Osvaldová, Barbora, Kopáč, Radim. 2016. *Co je bulvár, co je bulvarizace*. Praha: Univerzita Karlova
- Petříček, Martin, 2019. „Zelená hrozba pro Česko.“ *Mladá Fronta Dnes*. 4.června 2019, 6
- Persram, Nalini. 2008. *Postcolonialism and Political Theory*. Plymouth: Lexington Books

Právo. 2019. „Česko pošle 73 milionů na pomoc s migrací.“
9.července 2019, 2

Právo. 2019. „Čína s investicemi ve světě brzdí.“ 22.července 2019,
14

Právo. 2019. „Keňští žáci šprtají čínštinu.“ 11.ledna 2019, 14

Právo. 2019. „Prezident Namibie nadále hlavou státu.“ 2.prosince
2019, 11

Právo. 2019. „Moskva vyslala bombardéry do JAR.“ 24.října 2019,
22

Právo. 2019. „Nemovitosti zdrazují téměř nejvíce z EU.“ 11.července
2019, 7

Právo. 2019. „Pašeráci znovu roztáčí kolotoč s migranty.“ 13.května
2019, 10

Právo. 2019. „Vládní partaj v JAR zvítězila, ale ztratila.“ 13.května
2019, 11

Prokopová, Kateřina, Orságová, Zuzana, Martinková, Petra. 2014.
Metodologie výzkumu v oblasti kritické analýzy diskurzu. Olomouc:
Univerzita Palackého

Prouza, Vladimír. 2019. „Nosorožcům zabukovali let do Rwandy.“
Právo. 21.června 2019, 7

Ross, Tara. 2018. *Media and stereotypes*. Singapur: Palgrave
Macmillan

Řiháček Tomáš, Čermák Ivo, Hytrych Roman a kolektiv. 2013.
Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy. Brno: Masarykova Univerzita

Said, Edward. 1978. *Orientalism*. New York: Pantheon Books

Sawant, Shrikant B. 2012. *Political Theory: Meaning and
Significance*. Proceedings of National Seminar on Postmodern Literary
Theory and Literature. Kudal: S.R.M College

Shohat, Ella. 1992. Notes on the “Post-Colonial”. *Social text. Third
World and Post-Colonial Issues*. č. 31/32. 99-113

Sládek Jiří. 2019. „Europol veruje před terorem.“ *Mladá Fronta Dnes*.
29.června 2019, 7

Sládek, Jiří. 2019. „Pralesy hoří. Bývalo to ale ještě horší.“ *Mladá Fronta Dnes*. 26.října 2019, 9

Sládek, Jiří. 2019. „Salvini se zlobí, ruší mu dekrety.“ *Mladá Fronta Dnes*. 16.srpna 2019, 6

Sládek, Jiří. 2019. „Středomořské země opevňují své hranice.“ *Mladá Fronta Dnes*. 2.listopadu 2019, 6

Sládek, Jiří. 2019. „Španělé migranty vítali, ale teď vstřícnost mizí.“ *Mladá Fronta Dnes*. 21.ledna 2019, 8

Schneiderová, Soňa. 2015. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova

Státní veterinární správa České republiky. Dostupné na: <https://www.svscr.cz/> (11.11.2020)

Šimůnek, Štěpán. 2019. „Udupal ho slon a sežrali lvi.“ *Blesk*. 9.dubna 2019, 20

Tumis, Stanislav, Nykl, Hanuš. 2015. *Prekolonialismus, kolonialismus a postkolonialismus: impéria a ti ostatní ve východní a jihovýchodní Evropě*. Praha: Univerzita Karlova

Valeš, Martin. 2019. „Osvoboditel a tyran.“ *Blesk*. 7.zář 2019, 15

Van Dijk, Teun A. 2009. *News as Discourse*. New York: Routledge

Van Dijk, Teun A. 2014. *Discourse and Knowledge: A Sociocognitive Approach*. Cambridge: University Press

Van Dijk, Teun A. 1992. *Racism and Press*. New York: Routledge

Van Dijk, Teun A. 2008. *Discourse and Power*. New York: Palgrave Macmillian

Vodička, Milan. 2019. „Islámský stát: vzpomínáte, jak jste se nedávno báli?“ *Mladá Fronta Dnes*. 20.března 2019, 8

Vodička, Milan. 2019. „Kdyby Samoa byla USA: 24 600 obětí spalniček.“ *Mladá Fronta Dnes*. 20.listopadu 2019, 8

Vodička, Milan. 2019. „Když náčelník neumí číst.“ *Mladá Fronta Dnes*. 2.prosince 2019, 14

Vodička, Milan. 2019. „Srdce temnoty, kde gorily fotí selfie.“ *Mladá Fronta Dnes*. 11.května 2019, 8

Vincent, Andrew. 1997. *Political Theory, Tradition and Diversity*.
Cambridge: University Press

Wodak, Ruth, Meyer, Michael. 2009. *Methods of Critical Discourse
Analysis*. SAGE Publications

Wolfe, Patrick. 1997. History and Imperialism. *A Century of Theory,
from Marx to Postcolonialism. The American Historical Review* 102. č. 2.
388-42

Young, Robert. 2003. *Postcolonialism: A Very Short Introduction*.
Oxford: University Press

Ziai, Aram. 2014. Progressing towards incoherence: Development
discourse since the 1980s. *Zeitschrift für Sozialen Fortschritt* 3, č. 1, 3-14